

Heemkundige kring v.z.w. "de Semse"

Erfgoedhuis "de Semse"
Schoolstraat 13/1 1980 Zemst

September 2010 – 3de trimester

secret: Vredelaan 48 1982 Zemst
tel: 00.32(0)15.62.07.40
colette.vanderbeken@pandora.be

Colofon
De Semse kroniek
26ste jaargang
Juli – augustus - september 2010

Heemkundige kring "de Semse"
Vereniging zonder winstgevend doel
Opgericht in juni 1985
Ondernemingsnummer: 432.094.418
Bibliotheek/wettelijk depot: 27982

Erfgoedhuis "de Semse"
Schoolstraat 13/1 1980 Zemst
Secretariaat: Vredelaan 48 1982 Zemst (Weerde)
Tel: 00 32 (0) 15 62 07 40
e-mail: colette.vanderbeken@pandora.be
www.bloggen.be/desemse
www.Zemst.be

Norbert Van Eyken, erevoorzitter
Mannaerts Fons, erevoorzitter
***

Louis Van Relegem, voorzitter
Floridor Staf, o/voorzitter
Vanderbeken Colette, secretaris
Buelens Paul, bestuurslid
De Blander Walter, bestuurslid
Debroeck Roger, bestuurslid
Lambrechts Agnes, bestuurslid
Vermeulen Marie-Louise, bestuurslid

Verantwoordelijke genealogie/paleografie
Lambrechts Agnes
Loosen Libert

Redactie: Vanderbeken Colette
Fotografie: Mannaerts Fons en Minnes Alida
Digitaal: Loosen Libert

Lidmaatschap	€ 20
Steunend lid	€ 40
Erelid	€ 50
Advertenties	€ 50

(adverteerders ontvangen gratis de Semse kroniek)
Het lidmaatschap geeft recht op: de Semse kroniek x 4
De nieuwsbrief x 12
Toegang tot voordrachten, lezingen, tentoonstellingen, enz.

Verantwoordelijke uitgever: heemkring "de Semse" – Vanderbeken Colette D/2005/2.
De auteurs zijn verantwoordelijk voor hun publicaties.

Woord vooraf.

Wanneer u deze Semse Kroniek in de handen heeft, ligt de zomervakantie achter ons.

Een beeld dat we hoe langer hoe minder zien in ons dorp in onze regio... hoe de koeien naar hun stal worden gedreven bij de nakende herfst.

Wat ook hoe langer hoe moeilijker vinden, zijn geëngageerde mensen... vrijwilligers, jongeren.

Erfgoed -heemkunde of geschiedenis opzoeken en erover schrijven is voor velen oubollig, maar dat mag geen reden zijn om bij de pakken te blijven zitten, daarom gaan we op zoek naar "**witte raven**"

Heemkring "**de Semse**" opende op 11 september twee musea: **Prehistorie "Bos van Aa"** en **Geschiedenis "Rijkswacht"**.

We danken Marc Spolspoel en Billy De Backer voor het vertrouwen dat ze stellen in heemkring "**de Semse**" om hun verzameling ons toe te vertrouwen.

Reeds bij de 500 personen brachten een bezoek aan de musea.

Inhoud:

Woord vooraf.

In memoriam.

Het sociaal-cultureel leven tijdens de Belle Epoque.

Gildezaal te Elewijt verandert van eigenaar.

En toen... was er de schoen.

Museum: Prehistorie "Bos van Aa"

Museum: Geschiedenis van de "**Rijkswacht**".

In Memoriam.

Guido Gezelle

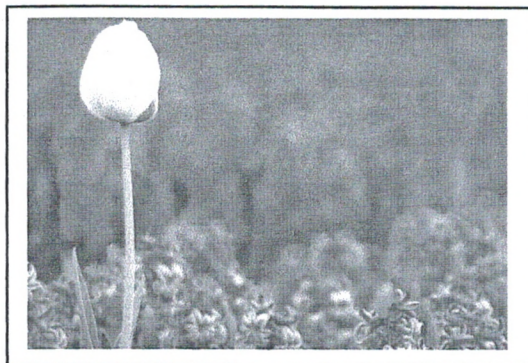
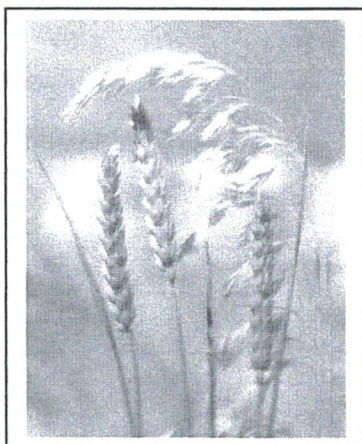
Memento Homo, houdt in uw
geheugen diep geschreven:
die heeft nu nog, eer 't lange lijdt,
zult sterven, en niet leven.

Van stof zoo zijt ge, o mensch, gemaakt;
van stof, daar, vóór uw 'voeten,
de wind mee speelt; en weer in stof
verkeeren zult gij moeten.

O Mensch, gij die zoo hooge vliegt,
zoo leege zult gij dalen;
en, weer gij wilt of gij niet wilt,
eens Adams schuld betalen.

Wanneer zal de onverbiddelijkheid
daar zijn, van 't moeten stuipen;
van 't moeten in den schoot, weerom,
van 't aardrijks molde kruipen?

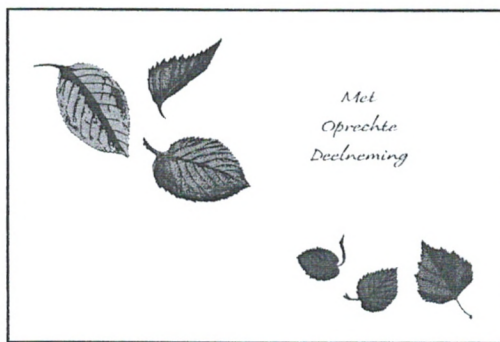
Wanneer? 't Weet geen een wanneer,
Noch hoe, noch waar: "*Gij lieden
die leeft*", zegt God, "*zult sterven eens:
Het moet en zal geschieden*"

HOLEMANS Marie-Louise

geboren te Hofstade op 27 april 1936
overleden te Mechelen op 29 augustus 2010

Weduwe van Frans Verschueren

STAN TAMBUYZER

geboren te Weerde op 6 januari 1923
overleden te Weerde op 30 augustus 2010

echtgenoot van Lydia Van Meerbeek

Ereburgemeester Remy Merckx

geboren te Perk op 5 oktober 1930
overleden op 16 september 2010.

Hij was gehuwd met Rosa Bertens.

Leonie Jacobs

geboren te Hofstade op 26 juni 1926
overleden op 27 september 2010

echtgenote van Staf Floridor

Wij bieden aan elke familie onze innige deelneming aan.

Het sociaal-cultureel leven tijdens de Belle Epoque.

Dr. Henri Vannoppen

De Belle Epoque blijft een fascinerende tijd¹. Prentkaarten waren volop in de mode. Men leefde nog in een wereld, die niet grondig was doorheen geschud door W.O.I. Alles scheen nog heel eenvoudig te zijn, hoewel de polarisatie rijk/arm groot was. Toch was er verandering door de 2de industriële revolutie, die ook in Vlaanderen zijn effect had, denk maar aan de groei van de industriestad Vilvoorde. De fabriek kwam zich opdringen naast de landbouw. De verzuiling nam toe omdat iedere man stemrecht had, hetzij dan wel van 1 tot 3 stemmen voor het parlement en van 1 tot 4 stemmen voor de gemeente (algemeen meervoudig stemrecht). Het verenigingsleven werd juist in deze periode zo belangrijk. De sociaal-culturele geschiedenis van de Belle Epoque.

Herbergen of “staminees”. De herbergen of “staminees” van het Franse woord “estamineel” waren niet alleen de culturele centra maar ook de ontspanningscentra van de Belle Epoque op het platteland². In 1900 telde België 197.821 cafés of 1 café per 34 personen. In de herberg op het platteland zag men onmiddellijk het sociaal verschil. De notabelen (burgemeester, gemeentesecretaris, dokter, notaris, hoofdonderwijzer, postmeester) zaten aan de ronde tafel, het gewone volk zat rond de rechthoekige cafétafels. De herberg werd verwarmd met een Leuvense stoof. Ook de biersoort gaf het sociale verschil weer. Brouwer Delvaux uit Bertem kwam het café binnen zei tegen de waard: “Voor mij een pint, en voor de het ander volk “ne Leuvens”. Leuvens werd als minderwaardig, eerder als tafelbier beschouwd. Er werd nog jenever geschonken, want de Wet van Emile Vandervelde kwam er eerst in 1919 en hield stand tot 1983. In de cafés werd gespaard in de spaarkassen en daar werd het diner van de Spaarkas gehouden op het einde van het jaar, gesubsidieerd door de boeten. Bij de “staminees” had men ook de volkspelen met de kermissen zoals mastklimmen en flessen vullen.

---

¹ A. Laret (redactie). Beelden uit de Belle Epoque. België anno 1900. uitgave Readers Digest, 1988.

² H. Vannoppen. De sociale functie van de herberg in Midden-Brabant heemkundig bekeken – Ons Heem 1997, p.147/162.

Danszalen. Aan sommige herbergen was ook een danszaal verbonden, daar werden bals gegeven met kermis. Heel wat herbergen lagen recht voor de kerk, in verschillende dorpen was er zelfs een concurrentie tussen de pastoor en de herbergier, in de catechismus van 1855 werden alle gevaren van de herberg opgesomd. Vooral de gemengde ontspanning kon niet door de beugel. Sommige fanfares hielden bal. Katholieke fanfares mochten geen bal houden, want dat was tegen de moraal van de tijd. De pastoor preekte tegen de bals en de Congregatie van O.-L.-Vrouw moest de meisjes van de bals houden. Wie naar het bal ging vloog uit de congregatie. Nochtans werd er heel wat afgedanst: quadrille, polka, walsen. Minder groepsdansen zoals quadrille en meer paardansen zoals wals en polka. Er waren balorkesten, dikwijls muzikanten uit de fanfares, of er was een accordeon of een dansorgel. Het dansgeld werd opgehaald na elke halve dans. Sommige fanfares en danszalen hadden ook balboekjes met de juiste volgorde in het mooiste Frans "*Orde des Danses*" verdeeld in twee:

Première Partie:

1. Valse
2. Polka
3. Mazurka
4. Schottisch
5. Valse
6. Lanciers
7. Redowa
8. Polka
9. Varsovienne
10. Valse
11. Mazurka
12. Schottisch
13. Polka
14. Lanciers
15. Redowa
16. Schottisch.

Dan volgde het 2de deel opnieuw met afwisselende dansen en alles eindigde met een "*Galop final*". Naast elke dans en dat waren er 32 (2 X 16) konden de meisjes hun "*cavalier*" of danspartner in het balboekje opschrijven. Dat was de Belle Epoque.

Tearooms en restaurants. In de steden kreeg men cafés, restaurants en tearooms voor de middenklasse en de burgerij. Het waren vooral de dames uit de burgerij die de tearooms bezochten. De burgerijgezinnen gingen ook buitenshuis eten, vandaar het succes van de restaurants in de stad, afgestemd op de Franse keuken.

Op het platteland werd vooral gegeten op de “*teerfeesten*” of eetfestijnen van de fanfares en van andere verenigingen. De rosbief en het varkensgebraad werden in de bakkersoven gebraden. Het overschot van het vlees werd per opbod verkocht! Men leerde er ook een betere keuken kennen. De “*kokkin*” werd ingehuurd voor de trouwfeesten. Een menu van een huwelijk uit rijke boerenfamilie uit een plattelandsgemeente van 24 oktober 1906 bewijst dit:

- krachtsoep
- huwelijksbootjes
- ossentong met Hollandse saus
- runderhaas in groentekrans
- warme vleespasteien en kampernoelies
- braadkiekens met salade en pruimenmoes
- pronkgebak
- nagerecht³

Filmvoorstellingen en bioscoopzalen. Film werd populair vanaf 1905. Het was de publiciteit voor 75 jaar België. Het begon met de barakcinema's. De bekendste waren deze van de Nederlandse Gebroeders Alberts uit Breda, die de Vlaamse steden afgingen. Maar snel verschenen de bioscoopzalen vooral dan in de steden. In 1911 waren er 700, waarvan 100 in Brussel. De prijzen voor de bioscoop gingen van 0,30 fr. tot 2 fr. afhankelijk van de plaatsen van laag naar hoog: galerij, voorgalerij, staanplaats, 1ste rij, zetel, reservering. Rijk en arm gingen naar de cinema. De socialistische leider Emile Vandervelde noemde “*de cinema het theater van de arme*” en men zong op het platteland “*Alle mensen zonder censen, die gaan naar de cinema*”. Een filmvoorstelling duurde tussen de 5 en de 25 minuten. Het was stomme film met ondertitels begeleid door een pianist⁴.

---

³ Erfgoedhuis Kortenberg. Menu van het feestmaal ter gelegenheid des huwelijks van Mejjuffrouw Julie Van Tricht met de Heer Louis Boon, den 24sten oktober 1906. De bruid was de dochter van de molenaar (windmolen van Erps) en de bruidegom was de zoon van de hoeve en herberg “*Het Rode Schild*” op het dorpsplein te Erps, nu een befaamd restaurant.

Fanfares en andere muziekverenigingen. Tijdens de Belle Epoque onder koning Leopold II telde België:

- 1216 fanfares
- 478 harmonieën
- 692 koren
- 91 symfonische orkesten.

Dat was in totaal 2477 verenigingen met circa 100.000 uitvoerders.

Met de Schoolstrijd 1879-1884 ontstonden in de meeste dorpen twee fanfares: een liberale (de geuzen) en een katholieke (de sussen). De "*Annuaire musical de Belgique*" (uitgaven van 1880, 1884, 1886, 1890 en 1895) van Jules Dufrane, de gemeentesecretaris van de Henegouwse fanfaregemeente Frameries was een groot succes en werd gebruikt om de grote fanfarefestivals in de verschillende gemeenten te organiseren. De gemiddelde fanfare in de Belle Epoque had een erevoorzitter, een voorzitter, die de bijeenkomsten voorzat, een geheimschrijver, die alles noteerde en het archief bijhield, een schatbewaarder, die de kas bijhield, de commissarissen, die de orde handhaafden bij de feesten, de boekbewaarder, die de partituren bijhield, de boetemeesters (meestal twee) die de aanwezigheid van de muzikanten controleerden. De dirigent of muzikleider was een belangrijk man in de gemeente. De burgemeester was dikwijls de voorzitter van de fanfare. De gemeenteverkiezing was in vele dorpen een strijd tussen twee fanfares. De fanfares breidden in het kader van het algemeen meervoudig stemrecht (1893-1919 voor het parlement, 1895-1921 voor de gemeente) sterk uit. De fanfare was niet meer het elitaire gedoe voor diegenen, die een eigen instrument konden betalen zoals in het midden van de 19de eeuw, maar stond nu open voor zoveel mogelijke kiezers, die lid wensten te worden van de "*sjustait*" (sociëteit) zoals men de fanfare op het platteland noemde. In veel gemeenten was de lidkaart van de fanfare de partijkaart tijdens de Belle Epoque. Men trouwde liefst binnen de eigen fanfare, om geen familiemoeilijkheden te hebben. Bierbelangen speelden ook een rol in het ontstaan van de fanfares. Dikwijls stonden brouwers als fanfarevoorzitters tegenover elkaar. Elke fanfare had natuurlijk ook haar diner of "*teerfeest*".

---

⁴ G. Convents. De komst en de vestiging van de kinematografie te Leuven 1895/1918 – Arca Lovaniensis nr. 8. Jaarboek 1979 – Vrienden Stedelijke Musea Leuven, p. 257-422.

Sommige gemeenten richtten kiosken op voor de fanfares. Fabrieken waren befaamd om hun harmonie. De lederfabriek T.M.B. te Zaventem was daar een voorbeeld van. Wie goed muziek kon spelen werd onmiddellijk in de lederfabriek aangenomen⁵.

Rijdende fanfares. Rijdende fanfares hadden een groot prestige. Ze ontstonden op het einde van de 19de eeuw. In 1893 ontstond in Elsene "*La Pédale, Fanfare Cycliste*". De muzikanten speelden muziek achteraan op een tandem. De rijdende fanfares hadden geen "*drapeau*" of vlag maar een rechthoekige "*fanion*"⁶.

Toneel. Toneelopvoeringen gingen samen met optredens van fanfares. Meestal was toneel verbonden met de fanfare. Na de muziekkuitvoering volgde de toneelopvoering. Meestal een stuk komedie en een stuk tragedie. De katholieke fanfares en de kerk waren voorstanders van de tragedie, want die moest de mensen tot inkeer brengen. Bij katholieke fanfares mochten de vrouwen tijdens de Belle Epoque geen toneel spelen. Vrouwenrollen moesten dan ook door mannen gespeeld worden. Na de toneelopvoering volgde bij sommige fanfares nog een bal. Het waren lange avonden. In heel wat folders zien we dat de dames gevraagd werden om hun hoeden af te zetten in de Belle Epoque zodat iedereen het toneel kon zien. Bij veel toneelmaatschappijen mochten de dames tegen halve prijs binnen. Was het gentlemanschap of seksisme?

Schuttersgilden, staande wippen en doelspelen. Sport heeft te maken met ontspanning en ontspanning verwijst naar vrije tijd. Deze is afhankelijk van tijd, van plaats en van het sociale milieu. Johan Huizinga had het over de "*homo ludens*", de spelende mens. Vrije tijd betekende plezier en een gevoel van vrijheid. De kerk voerde de zondagsrust in en het verbod op werk op christelijke feestdagen. In de middeleeuwen ontstonden op het platteland in het agrarische milieu ballen en kegels. De high life of de militaire klasse van de ridders organiseerde tornooien. Het sociale milieu bepaalde duidelijk de sport. Balspelen behoorden tot de lagere klassen, schietspelen en vooral steekspelen eerder tot de hogere klassen.

De schuttersgilden met hun tradities zijn de oudste sportverenigingen in de

---

⁵ H. Vannoppen. Muzikale bronnen voor de genealogie en de geschiedenis van een muziekmaatschappij. Vlaamse Stam 1997, p. 401-428

H. Vannoppen. Koninklijke Muziekfederatie Vlaams-Brabant vzw 1946/1996. Twee eeuwen muziekleven in Brabant. Een halve eeuw muzikale overkoepeling Leuven 1996, p. 25-35.

⁶ H Vannoppen. O.c. p.34.

gemeente. Het zijn handbooggilden. In sommige dorpen zoals Leefdaal had men de “*Jefkes*” (de jongmangilde) en de “*Pekes*” (de oudemangilde). De ongehuwde vormen de eerste groep, de gehuwden de tweede⁷. De rijkere vormden kruisbooggilden. Naast de schuttersgilden had men de verenigingen met een staande wip.

De bekendste handboogschutter in onze contreien was Hubert Van Innis, die meervoudig Olympisch schutterskampioen was. Bij de 7de Olympiade in 1920 in Antwerpen stonden massa's schietproeven geprogrammeerd. Men lachte dat er meer geschoten werd met deze Olympische spelen dan tijdens W.O.I. Er waren proeven met militair geweer, jachtgeweer, pistool, revolver en boog. De Belgische handboogschutters behaalden 8 gouden, 4 zilveren en 2 bronzen medailles. Hubert Van Innis (1866-1961) behaalde op de Spelen van Parijs in 1900 al 2 gouden en 1 zilveren medaille. In 1920 was hij 54 jaar oud. Hij schoot toen 4 gouden en 2 zilveren medailles. Na de spelen van Antwerpen werd boogschieten van het Olympisch programma geschrapt. Eerst in 1972 in München werd boogschieten opnieuw een Olympische sport. Van Innis kreeg een monument te Elewijt bij de vroegere wipweide⁸. Handboogschutters Staande Wip waren aangesloten bij de Nationale Bond der Belgische Wipschutters, opgericht in 1908.

De beter gesitueerden in Leuven maakten deel uit van doelmaatschappijen. In Bertem had men de doelmaatschappij Jeanne d'Arc. Men schoot tussen strovlagen of planken in een rechte lijn naar het doel dat achteraan in de gang hing. In 1873 ontstond in Leuven “*Les bons Vivants de Saint-Jacques*”, die het struifvogelspel beoefenden. De struifschutter bracht de struifvogel in beweging van op 7,5 m afstand. Het was een soort “*pijltje pik*”⁹.

Ringsteken. In de Middeleeuwen had men de tornooien. Ze waren voorbehouden voor de ridders, eigenlijk de adel, want paarden waren duur. Het was feitelijk een voorbereiding op de oorlog te paard. Men had twee kampen “*Dedans*” en “*Dehors*”. Later was er het individueel steekspel. Het oorlogssteekspel waar doden vielen, werd vervangen door het vredessteekspel met afgeknotte lansen. De overwinnaar van een steekspel werd zwaar geëerd en kon belangrijke functies vervullen. Jacques de

---

⁷ H. Vannoppen. Enkele aspecten van het heemkundig onderzoek rond de schuttersgilden in het oude hertogdom Brabant speciaal Vlaams-Brabant – Ons Heem, 1994, p. 75-91.

⁸ Olympische Passage nr. 13 (uitgave Sportimonium Hofstade)

⁹ H. Vannoppen en M. D'Hoker. 2000 jaar Leuven en Oost-Brabant. Ontspanning – in Waar is de Tijd. Leuven en Oost-Brabant. Waanders/Diogenes, p. 427-430.

Lalaing uit Henegouwen kwam via het steekspel aan het Hof van Filips de Goede. Het tornooi kwam in de plaats van de vendetta. In 1517 was er het befaamde steekspel bij de Croy's in het kasteel van Heverlee. Eén van de hoge gasten was keizer Karel V. Dit steekspel was ook één van de laatste in het Leuvense. De middeleeuwen waren toen immers voorbij¹⁰. De carrousel of het ringsteken ontstond uit het steekspel. In 1882 was er ringsteken of "carrousel" bij de herbenoeming van burgemeester Louis Vandenbempt te Duisburg. De ringstekers waren ruiters te paard. Er waren 25 stokken van 2, 5 meter hoog met een arm van 1 meter. Op de hoek van deze arm hing een blok met een ring aan. De ruiters poogden met een stok zoveel mogelijk ringen te verzamelen. Vooral de inwoners van Huldenberg waren specialist in "cerkelrijden" (carrouselrijden). Men kon ook ringsteken per sjees of per koets. Rond 1910 was er waterbaksteken of kuipsteken zoals in Everberg. Later was er ringsteken per hondenkar, per kruiwagen en per fiets. Rond 1930 was het ringsteken per fiets nog zeer populair, vooral op de wijkkermissen¹¹.

Hanenkappen. Hanenkappen waren typisch op het platteland voor W.O.I zowel met carnaval als met kermissen. In Rillaar had men de Rode Broeken, de Groene Broeken en de Witte Broeken, verenigingen voor hanenkappers. Rond 1900 gebruikte men levende hanen, later dode hanen, die men geblinddoekt moest onthoofden eerst met een versleten pik, kort voor W.O.I met een houten sabel. De haan hing met zijn kop door een bodemloze wissel mand. Wie de haan onthoofde, kreeg hem als geschenk mee naar huis. Kip was een duur element in de voeding.

Hanengevechten waren typisch voor het Hageland, vooral voor de gemeenten op de grens van Brabants en Limburg zoals Geetbets en Kortenaken.

Duivensport. België is de bakermat van de duivensport. De eerste duivenverenigingen ontstonden in de provincie Luik tussen 1815 en 1825. In 1825 werd de duivenmaatschappij "De Granaatappel" opgericht in Antwerpen in de gelijknamige herberg. In 1826 ontstond de duivenmaatschappij "Libre d'Abéona" in het café "Au Cirque" te Brussel. In de Belle Epoque was de duivensport voor de kleine man wat de weddenschappen op de paardenkoersen voor de rijken waren. Men werkte met zolderhokken. Het speelbord met de plank waar de duiven binnenvielen, de kijker of de loer en de enkele en de dubbele open pan waren

---

¹⁰ M. Vale. Tornooien en hoofse liefde –Sport, spel en ontspanning. De wording van Europa Hilversum, 1992, p. 57-68.

¹¹ H Vannoppen. Ringsteken, een populair volksspel in Midden-Brabant. 1992, winternummer, p 13-20.

typisch voor deze zolderhokken. Opvallend voor W.O.I was ook de duivenzak. Wanneer de duiven gingen vallen, mocht er geen lawaai zijn en mocht men geen gebaren maken. Wanneer de duif aankwam, moest men ermee naar het lokaal lopen en ze tonen, dat was de 1ste fase. Rond 1900 liepen de duivenmelkers met de duif in de hand of in een duivenzak naar het inkorvingslokaal, dat ook het bestadigingslokaal was. De duivenzak was een rond houten plankje met nageltjes rondom, waaraan een stoffen zak met luchtgaten vast hing. De zak werd boven dicht gestropt. Er waren er zelfs voor 1914 die te paard met de duif naar het duivenlokaal reden, wanneer dit voor grote wedstrijden in een andere gemeente gelegen was. Later kwam de duivenring. Die moest zo snel mogelijk naar het lokaal gebracht worden, waar men een “constateur” had. De duivenloper was een belangrijke figuur in de duivensport van de Belle Epoque. Kampioenenvieringen waren hoogtepunten in het leven van de duivenmelker. Typische prijzen waren zetels of “voltaires” en hangklokken of “regulateurs”. De diploma's met een sierlijke duif versierden de “voorplaats” van de woning van de duivenmelker¹².

Kegelen. In 1900 vond men de kegelbanen aansluitend bij herbergen. In de meeste dorpen had men voor 1914 een tweetal kegelbanen. Sommige maatschappijen hadden typische namen zoals de kegelmaatschappij “De IJzeren Arm”.

Struiven. Struifspelen vond men gewoonlijk bij cafés. Het struifspel is een werpspel.

Om te struiven heeft men de volgende zaken nodig:

- een houten struifbak
- leem of klei
- ijzeren schijven of struifijzers
- vulling van bak met leem
- ijzeren of loden schijven, die een 100 g wegen¹³.

Men heeft verschillende formaten van bak en van schijven. Ook de werpafstand kan verschillen.

Er zijn vaste en niet-vaste struifbakken. Men heeft een kleine struifbak voor binnen en een grote struifbak voor buiten. Een kleine struifbak heeft de volgende maten: een

---

¹² H. Vannoppen. Van adellijke vleug tot populaire duivensport. Ons Heem, 2000, p. 171-211.

¹³ R. Belemans, E. De Vroede en C. Vleugels. Van roeës tot uile. De geschiedenis van het groot en het klein . struifspel in Leuven. Salsacahier nr. Leuven 2009, p.17-21

L. Maes. Over struivers en struifvogel –Brabant (Nederlands) januari 1965, p. 21-22.

hellingsgraad van 25°, 65 cm breed en 85 cm lang. Een grote struifbak heeft de volgende maten: een hellingsgraad van 45°, 1m breed en 1,25 m lang. De leem is 5 cm dik. Hij moet regelmatig glad gestreken worden. Op de struifbak met leem ligt een kader met 10 metalen of gewone dunne koorden. Ze zijn horizontaal evenwijdig geplaatst. De afstand tussen de koorden bedragen 6 à 9 cm.

10 koorden bepalen de grenzen van puntenzones. Elke zone heeft een puntenwaarde. De kleine zone in het midden is de roos. Ze is 7 à 13 cm breed en ze is ook verticaal afgebakend. Boven en onder de draad krijgt men geen punten.

Dr. Herman Smulders bestempelde struiven als een typisch stedelijke aangelegenheid¹⁴. Leuven was de struiversstad bij uitstek. In 1838 werd een kermiswedstrijd in het groot struifspel georganiseerd. In 1850 waren er 10 struiversmaatschappijen. In het stadsarchief van Leuven worden 1060 individuele erkenningdossiers van Leuvense struifverenigingen tussen 1852 en 1988 bewaard: 599 groot struifspel en 461 klein struifspel. Het hoogtepunt van het struiven lag in de periode 1880-1913. In het Frans sprak men van "*le jeu de palet*". Met Leuven kermis waren er speciale kermiswedstrijden voor struivers. Men sprak van de "*groten bak*" en van de "*kleinen bak*"¹⁵.

Wielrennen. Wielrennen wordt gezien als de "*echte*" Vlaamse sport. Vlaanderen is de bakermat van de "*Flandriens*", die de Ronde van Frankrijk wonnen. Een fiets was in het begin een dure zaak. Uit de burgerij waren het vooral de zonen die ermee reden, het was eerder elitair. Een tweewieler kostte in 1900, 600 fr. In 1892 ontstond de Fédération Vélocipédique Belge. Ze organiseerde in 1892 Luik-Bastenaken-Luik en in 1893 Parijs-Brussel. Rond 1900 waren er drie wielernaties: Frankrijk, Italië en België. Fietsen was een verzetje voor rijkeluiszonen volgens de enen en een symbool van sociale opgang van de lagere klassen volgens de anderen. Sport was voor de lagere klasse een erkenning. "*Coureurs*" waren de dorpshelden al voor 1914. Een overwinnaar van de Tour de France, de Giro d'Italia en de Ronde van Vlaanderen werd een nationale held. Het aantal fietsen nam toe en ook het aantal wielclubs steeg.¹⁶ Cyriel Van Hauwaert noemde men "*De Leeuw van Vlaanderen*".

---

¹⁴ Art. Vlamingen blijven hun oude spelletjes spelen – Het Laatste Nieuws – 8 januari 1983.

¹⁵ R. Belemans e.a. p. 25-90

¹⁶ F. Baekelandt, P. Cornelië en R. Vanwalleghem. "Koarle! Karel Van Wijnendaele. De Man die zijn volk leerde koersen". Tielt, 2006. p. 22.

In 1907 was hij 2de in Parijs-Roubaix, in 1908 was hij de nationale held als winnaar van Milaan-San-Remo en Parijs-Roubaix¹⁷. Odiel Defraeye was de 1ste Belg, die de Tour de France won in 1912, dat was de tijd van de "Flandriens". Sportbladen maakten de wielersport populair. "Sportvriend" was het 1ste Vlaamse sportblad. Het werd uitgegeven te Izegem door uitgeverdrukker Aloïs Strobbe. Het verscheen van 1909 tot 1924. In 1909 werd het verspreid op 15.000 exemplaren in Oost -en West-Vlaanderen, in Antwerpen en Brussel¹⁸. De bekende journalist Karel Van Wijnendaele (1882-1961), eigenlijk Karel Steyaert, richtte in 1912 de "Sportwereld" op te Sint-Jans-Molenbeek op vraag van de katholieke Patria tegen de Franstalige liberale kranten. Sportwereld verscheen driemaal per week. Van Wijnendaele is de vader van de Vlaamse sportjournalistiek van het rijke Vlaamse wielerveen. De Sportwereld werd een succes ondanks de concurrentie van andere sportbladen zoals Sportblad, Sportman en Sportvriend. Het wielersportisme kwam tot uiting via Sportwereld. Op 25 mei 1913 organiseerde Karel Van Wijnendaele de eerste "Ronde van Vlaanderen" met vertrek in Brugge. Het was de tijd van de stoere "Flandrien". In 1939 verkocht hij de "Sportwereld" aan de Standaardgroep. De krant werd als sportkatern bij Het Nieuwsblad gevoegd. Velodrooms waren er voor het winterseizoen. Leuven kreeg een eerste velodroom of wielerveen in mei 1909.

Voetbal. Heel wat sporten kwamen uit het buitenland. Het is fake te beweren dat voetbal in oorsprong typisch Vlaams is. De sport is ontstaan in Engeland, maar paste zich wonderwel aan, aan het karakter van elk land en elk volk, ook in Vlaamse steden en dorpen. Voetbal ging ook snel van de stad naar het platteland. Voetbal bepaalt de identiteit van een land. Voetbal is een deel van het culturele erfgoed. Voetbal is ook het gespreksonderwerp nr.1. Voetbal is het sociale vangnet voor de jeugd. Voetbal was oorspronkelijk het spel van betere klassen¹⁹. Sport is volgens sommigen vermaak voor de massa en cultuur voor de elite. Voetbal rekruteerde later spelers uit de lagere klassen. Succes in het voetbal betekende een stijging op de sociale ladder. Voetbal ontstond in Engeland en kwam via pensionaten, de haven en de industrie naar België. Hierover gaan we even uitweiden.

Voetbal ontstond in 1533 in Chester in Engeland. Shrove Tuesday (de dag van de vasten) was er ruwe voetbal. In de 18de eeuw was er ook voetbal in Venetië waarbij

---

¹⁷ Idem, p. 25

¹⁸ Idem, p. 19

¹⁹ F. Colin en L. Muller. De grote voetbalencyclopedie van het Nieuwsblad. Antwerpen, 2002, p. 7.

men ook handen en voeten gebruikte. Van regels was weinig sprake. Men had geen middellijn, geen zijlijn, geen strafschoopgebied. In de 1ste helft van de 19de eeuw speelde men voetbal op het speelplein van Eton en in de belangrijkste Public Schools in Engeland. In oktober 1848 werden op de universiteit van Cambridge de Cambridge Rules of de regels voor het voetbal opgesteld. Men maakte de spelregels uniform. In 1854 zorgde Charles Goodyear voor de rubberen voetbal. In 1857 was Sheffield FC de 1ste officiële voetbalclub. In 1863 ontstond de Football Association. Ze voerde de 14 spelregels in met de grootte van het speelveld, het doelpunt, de inworp, de aftrap. Vanaf 1870 mag er geen handspel meer bij het voetbal. Voetbal was geciviliseerd terwijl rugby ongeciviliseerd was. In 1904 ontstond de FIFA of de Fédération Internationale de Football Association.

Vanaf 1863 kwam de voetbal via Engeland naar België. Voetbal kwam uit de Engelse kostscholen. Tegenstanders noemden voetbal de Engelse ziekte. Er was al voetbal bij de Paters Jozefieten te Melle. De jonge Ier Bernard Morrogh introduceerde er in oktober 1863 het voetbal. Dom Gérard van Caloen introduceerde het voetbal in de abdijschool van Maredsous kort na 1881 na een bezoek aan Engeland. Hij trok naar Brazilië, waar hij misschien wel de basislegger van de voetbalsport was. De school van de broeders Xaverianen te Brugge hadden heel wat Engelse leerlingen, die hun medeleerlingen tussen 1860 en 1870 voetbal leerden spelen. In 1890 werd de Brugse Football Club opgericht. Door de fusie van deze club met de failliete Football Club Brugeois ontstond in 1897 de F.C. Brugge. Deze werd als liberaal bestempeld. Als reactie werd de Cercle Brugge in 1899 opgericht in het Sint-Franciscus-Xaverius instituut tijdens de eerste algemene vergadering van de oud-leerlingen. Dat was een katholieke tegenzet. Zelfs in het voetbal trad de verzuiling op. Ook in scholen in Brussel en Brugge kende men voetbal via de Engelse leerlingen. In Antwerpen kwam er voetbal rond de haven. Verenigingen van vreemdelingen en oud-studenten verspreidden de voetbal. F.C. Antwerpen werd in 1880 opgericht. Antwerpse jongens hadden Engelse studenten zien voetbal spelen. De Engelsen richtten de Antwerp Football and Cricket-Club op. Dat was de eerste voetbalclub van België. Ze waren sterk Brits getint. Ze speelden tegen Engelse colleges en tegen Britse scheepsbemanningen. In 1895 kwam er een naamsverandering. Het werd de Antwerp Football Club of de FC Antwerpen met als stamnummer 1. Rond 1880 werd in Luik voor het eerst voetbal gespeeld door de Engelse ingenieurs van het staalbedrijf Cockerill. Leerlingen en oud-leerlingen van het Koninklijk Atheneum van Luik speelden in de eerste Luikse voetbalclub Football Club Liégeois, die in 1892 opgericht werd. Het Jezuïetencollege Saint-Servais lag aan de basis van de Standard Club de Liège in het schooljaar 1898-1899. Ook hier had men een liberaalkatholieke rivaliteit. Kanunnik Francis Dessain werd secretaris van kardinaal

Mercier. Hij kon de kardinaal ervan overtuigen om de kardinaalsbeker te schenken aan de overwinnende voetbalploeg van de bisschoppelijke colleges. Dat gebeurde van 1908 tot 1914 en van 1921 tot 1926. In 1909 won het Sint-Pieterscollege te Leuven de Kardinaalsbeker. In 1945 werd Dessain de voorzitter van de K.B.V.B. In 1881 werd de multisportfederatie "*Union Belge de Sociétés de Sports Athlétiques*" opgericht, die zich toegede op wielrennen, atletiek en voetballen. In 1895 ontstond de Union Belges des Sociétés de Football Association, later de KBVB. Dan begint de eerste Belgische voetbalcompetitie met 9 ploegen.

De Bondsvoorzitters waren adellijke heren: Baron Eduard de Laveley van 1895 tot 1924 en Graaf Joseph d'Oultremont van 1924 tot 1929. Dat wijst op het oorspronkelijk elitair karakter van de voetbal. In 1901 had te Antwerpen de 1ste interland België-Nederland plaats.

De voetbalterreinen waren eigendom van de gemeente, van de vereniging of werden verhuurd door privépersonen. De Britse antropoloog Desmond Morris schreef in zijn boek "*Spel om de bal*" (The soccer tribe): "*Wat iedere stam nauw aan het hart ligt is zijn grote tempel, het stadion. De magie, die ervan uitgaat, is zo sterk dat ieder stamlid die daar in de buurt komt, ook al is het op een dag dat er helemaal niet wordt gespeeld, een eigenaardig gevoel van stijgende opwindning en verwachting krijgt*"²⁰. Brussels Racingclub had oorspronkelijk een voetbalveld met een omheining met een plankje naast het veld om de voeten droog te houden. Later werd er een houten beschutting opgetrokken. In 1895 bouwde de rijke club dan een eerste volwaardige tribune aan de Ganzenvijver te Ukkel. In Antwerpen had men het Beerschotstadion, dat in 1900 gebouwd werd op het Kiel. Het werd uitgebreid in 1913. In 1919 werd het vergroot voor de 7de Olympiade en toen was er plaats voor 20.000 man. Zo kreeg Antwerpen zijn eerste grote sportarena dankzij de Olympische Spelen van 1920. Germinal Beerschot werd later Germinal Ekeren. KV Mechelen speelt sinds 1911 Achter de Kazerne. Brouwer Charles Feremans verhuurde een terrein tussen de Tervuursesteenweg en de Vaart aan F.C. Malinois. In 1911 kocht kanunnik Francis Dessain 2,5 Ha achter de Mechelse artilleriekazerne als stadion voor KV Mechelen²¹.

Turnen. De verzuiling was opvallend bij de turners in Vlaanderen. De Koninklijke Belgische Turnbond uit 1865 was neutraal, maar eerder liberaal. In 1935 vond hun

---

²⁰ S. F. Van Loock. Voetbaltempels van de Lage Landen. Historiek van de befaamde stadions in België en Nederland. Roeselare. 1999, p 8.

²¹ Idem. P. 16

40ste bondsfeest plaats. De verzuiling was groot in de turnsport. In 1892 ontstond de Belgische Katholieke Turn -en Sportfederatie, die paste in de Katholieke Actie. In 1904 werd de Socialistische Turnbond van België opgericht en in 1934 volgde de Belgische Liberale Turnbond²².

Paardenkoersen. Op de renbaan van Oostende verschenen tijdens de Belle Epoque zowel Koning Leopold II als de Shah van Perzië als de Hertog van Wellington. Daar kwam de high life samen. Voor een paardenkoers heeft men weinig nodig: een lap grond, een eindstreep, publiek en weddenschappen. De paardensport kwam ook uit Engeland. Koningin Anna organiseerde in 1711 de 1ste Royal Ascot Meeting. In 1807 ontstond de Ascot Gold Cup²³.

Er zijn verschillende soorten wedstrijden:

- galoprennen: de formule 1 van de paardensport. Het eerste Engelse parcours lag in Chester. Koningin Elisabeth I woonde in 1580 het galoprennen in Salisbury Plain bij²⁴.
- hindernisrennen: in 1752 reden twee Ierse jachtruiters tussen Buttevant en St. Leger in het graafschap Cork over een afstand van 7,2 km om een weddenschap. Dit waren de eerste hindernisrennen ter wereld. In het begin gebruikte men natuurlijke hindernissen. In 1811 volgden de eerste hindernisrennen in Bedford op een kunstmatig parcours²⁵.

---

²² M. D'Hoker, R. Renson en J. Tolleneer. Voor lichaam en geest. Katholieken, lichamelijke opvoeding en sport in de 19de en 20ste eeuw. Kadoc-studies 17. Leuven, 1994. p. 139.

J. Tolleneer. Lessen in ideologie. Turnfeesten in het interbellum – Sportimonium, 2004. nr. 3 p. 48-55

L. Celis. Turners, vaandels en rood vuur. De geschiedenis van de socialistische arbeidersbeweging van 1886 tot 1940. VUBpress, 2003.

²³ R. Teja. Brood en spelen. Sport, spel en ontspanning. De wording van Europa Hilversum. 1992, p. 45-56.

²⁴ M. Gordon Watson, R. Russell, Lyon en S. Montgomery. Compleet handboek paarden. Aartselaar, 2001. p. 120-121.

²⁵ Idem, p. 124-125

- springen: Het eerste springconcours in 1865 had plaats tijdens de Dublin Horse Show. In 1866 sprak men van “*concours hippique*”. Later organiseerde men het springen over balken die aan staanders waren bevestigd ²⁶.
- draf: dit komt overeen met de wagenrennen in het oude Rome. Men rijdt in een sulky. Het onderstel van dit rijtuig heeft de vorm van een omgekeerde U ²⁷.

Deze vier soorten wedstrijden vonden we ook terug in onze contreien in de Belle Epoque.

Autokoersen. In 1902 werd de Automobielclub van België gesticht. De 1ste automobielwedstrijd had plaats in het mondaine Spa in juli 1896. Koningin Marie-Henriëtte en prins Albert waren daar toen aanwezig. De autokoersen waren zowel als de paardenkoersen elitaire aangelegenheden.

Vakantie. Vakantie was in de Belle Epoque alleen voor de rijken. Deze gingen naar de zee (Oostende, Blankenberge) of naar de badstad Spa. Daar waren ook de kursalen. Het pas opgerichte Belle Epoquecentrum te Blankenberge met de Art-Nouveaugebouwen herinnert aan die vakanties²⁸.

De man in de straat kwam ook wel eens naar zee of naar Dinant, wanneer zijn fanfare daar in de Belle Epoque een optreden moest geven op een muziekkfestival. Speciale treinen werden hiervoor ingericht.

Grote feestelijkheden zoals 75 jaar België in 1905. 75 jaar België werd onder koning Leopold II in 1905 met veel luister gevierd. De Oud-Soldaten kregen een vlag van de Belgische staat. De schoolkinderen werden getraakteerd op een uitstap of een filmvoorstelling. Stoeten werden georganiseerd. Reuzen waren eerder stadsfenomeen hoewel de plattelandsgemeente Leefdaal een reuzenpaar had. Gouden bruiloften kwamen weinig voor, maar wanneer het zover was dan werd op het platteland in de Belle Epoque een stoet in elkaar gestoken.

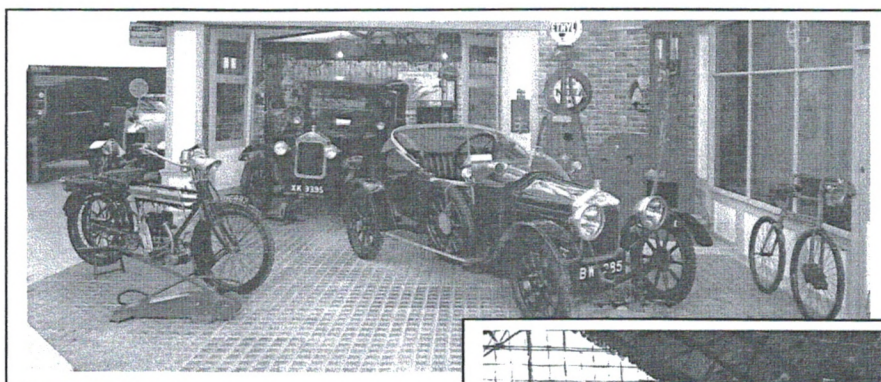
²⁶ Idem, p.128-129

²⁷ Idem, p. 142-143

²⁸ C. Vanderbeken. Blankenbergen. Semse Kroniek -september 2009. p. 12-13

Besluit. De Belle Epoque was een bruisende periode in de geschiedenis van het verenigingsleven. De fiets, de auto, het vliegtuig waren vernieuwingen, die men vroeger nooit gezien had. De muzikale verenigingen beleefden hoogtepunten. Heel wat sporten kwamen uit Engeland over o.a. voetbal en paardenkoersen. Toch bleven heel wat traditionele sporten zoals ringsteken en kegelen ook nog overeind. Het was voor 1914 een periode, die men zou kunnen omschrijven als een tijd tussen traditie en modernisering.

Beelden: De wording van Europa, de mens in beweging.

DE GILDEZAAL TE ELEWIJT VERANDERT VAN EIGENAAR.

Roger Debroeck
17 augustus 2010.

Het Schepencollege van Zemst heeft in zitting van 27 mei 2010 beslist in te gaan op het voorstel van de v.z.w. Sint-Augustinus Elewijt om de Gildezaal (achter de kerk van Elewijt) en de achterliggende grond aan te kopen .

Volgens het Collegebesluit kan het pand worden bestemd voor het gemeentelijk of sociaal woonbeleid, bijvoorbeeld voor sociale woningen. Uiteraard kan die bestemming pas worden gerealiseerd zodra alternatieven gevonden zijn voor de enkele lokale verenigingen (ondermeer het Bachkoor) die de Gildezaal nu nog gebruiken.

Gelegenheid om even stil te staan bij de geschiedenis van dit stukje dorpsgezicht (als dusdanig erkend door de Commissie Monumenten en Landschappen) dat de Gildezaal (samen met het kostershuis) na 85 jaar geworden is. Bovendien was de Gildezaal tot begin van de jaren zestig de ontmoetingsplaats bij uitstek van de talrijke parochiale verenigingen die er hun verschillende activiteiten konden organiseren.

Gildehuis Elewijt – straatzijde.

De bouw van de kosterwoning en van de Gildezaal.

De toelating tot het bouwen "van een huis met groote zaal" werd door het Schepencollege van Elewijt in zitting van 17 januari 1923 verleend aan Mr. Verlinden (pastoor) — zie uittreksel hierbij¹.

GEMEENTEBESTUUR
 Van
 ELEWIJT

UITTREKSEL *Het Schepencollege*
 uit het register der beraadslagingen van *den Gemeenteraad*

Zitting van 17 Januari 1923.

Waren tegenwoordig:
 De heeren *Van Helst, Burgemeester*, voorzitter;
Lauwers Schepere en beudenthyngere secretaris.

Toelating tot bouwen Mr. Verlinden.
Het College:

Ezjin de vraag naar den Heer Pastoor Verlinden tot het bouwen van een huis met groote zaal langs de weg N. 67 op een lijn uitgaande naar de kerk naar de schuur van den Heer Edmond Lemmickx;
Overwegende dat volgens het nieuw opgemerkt lijnrichtingsplan deze weg een breedte van 8 meters zou moeten hebben, en dus dienoverheens het op te richten gebouw omkeert 2 meters achter de gevel der kerk zou moeten gebracht worden;
Overwegende dat een dierdanige uitbreiding het fraaie uitzicht der nieuwe baan ongunstig zou beïnvloeden;

Besluit:
Toelating wordt aan Heer Mr. Verlinden verleend tot het opstellen van een gebouwd langs de weg N. 67 op een lijn volgende de lijnrichting der kerk en verband met de schuur van den Heer Edmond Lemmickx
voor eenheid van uitbreiding:

Op bevel:
 D. Secretaris
[Handwritten signature]

D. Burgemeester
[Handwritten signature]

¹ Uittreksel uit het register der beraadslagingen van het schepencollege.

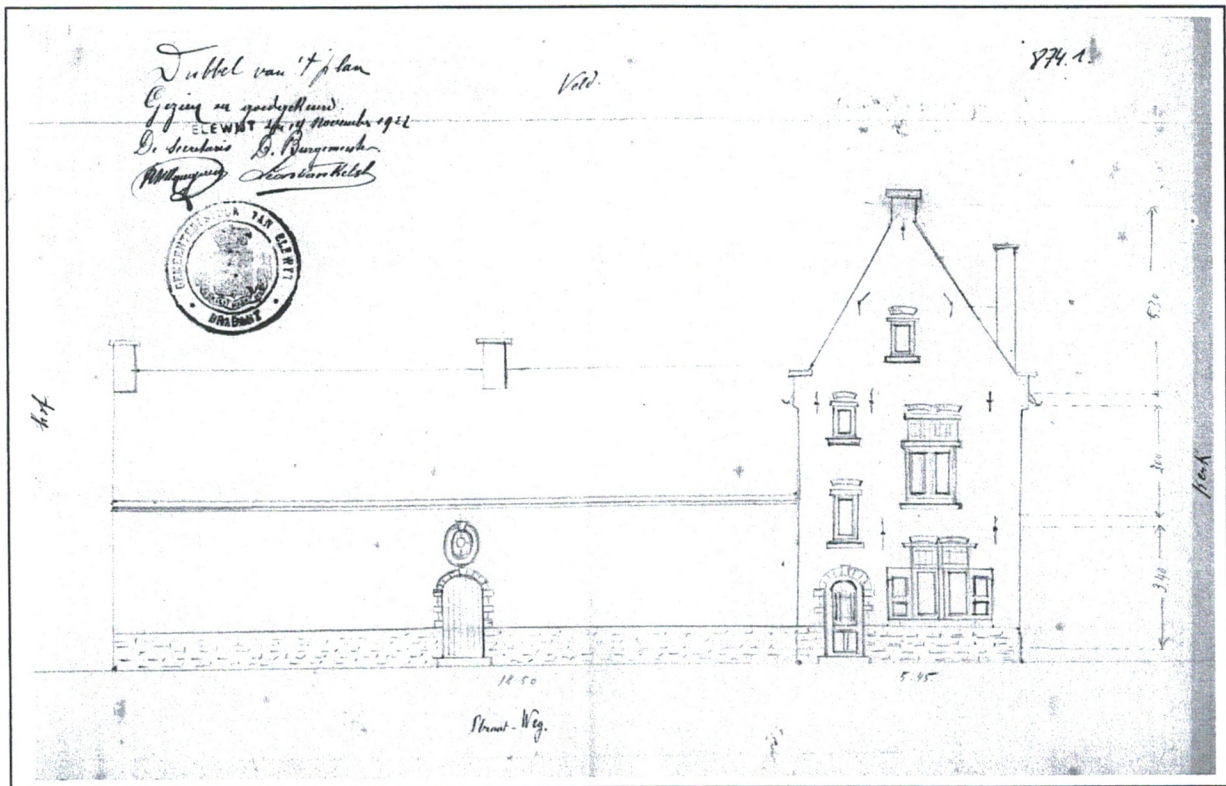

Met deze beslissing werd tevens een afwijking van ongeveer 2 meter toegestaan op het nieuw opgemaakte lijn richtingsplan dat voor de voetweg nr.67 een breedte voorzag van 8 meter. Deze voetweg liep van aan het kostershuis tot aan de Molenveldstraat waar de schuur van Edmond Penninckx toen het hoekhuis vormde. De gebroeders Van Waelhem, metsers te Elewijt, hadden reeds op 9 december 1922 een prijsofferte ingediend voor de volledige afwerking van de werken voor de globale prijs van 46.124 frank .

Uit de omstandige beschrijving van de werken lichten we volgende bijzonderheden:

ten 1ste: De metserij zal gedaan worden met Boomsche klampsteen en met Dooniksche kalk een de witte steenen welk ter plaatse liggen en de ouden hofmuur afbreken en mede gebruiken volgens op tekening aangewezen wordt;

ten 3de: de nodige witte steenen voor de deuren en vensters in den voorgevel (volgens de tekening aanduidt²) moeten door den eigenaar geleverd worden.

Ten 4de: De moortel zal gemaakt worden van gelijke deelen zavel en kalk en de nodige zavel zal op de eigendom van den Heer Baron De Becker gestoken worden". De prijsofferte van 9 december 1922 vermeldt onder de titel "Bijzondere opmerkingen" ondermeer dat "het grondwerk zal van in den winter uitgevoerd worden

² Tekening van het plan – 1912.

om zoo haast het weder het toelaat met de metselij te kunnen beginnen". Men mag dus aannemen dat de metselwerken begin 1923 werden aangevat.

Over de precieze uitvoeringstermijn staat verder niets in de offerte maar de koster Frans Huybrechts heeft de woning betrokken in mei 1923. De zaal is in hetzelfde jaar afgewerkt vermits de stichtingsdatum van de Volksboekerij, die er werd ondergebracht, het jaar 1923 is.

De bouw van het kostershuis en van de Gildezaal werd volledig gefinancierd door Baron Auguste De Becker-Remy, kasteelheer op het Rubenskasteel en goede vriend van pastoor Verlinden.

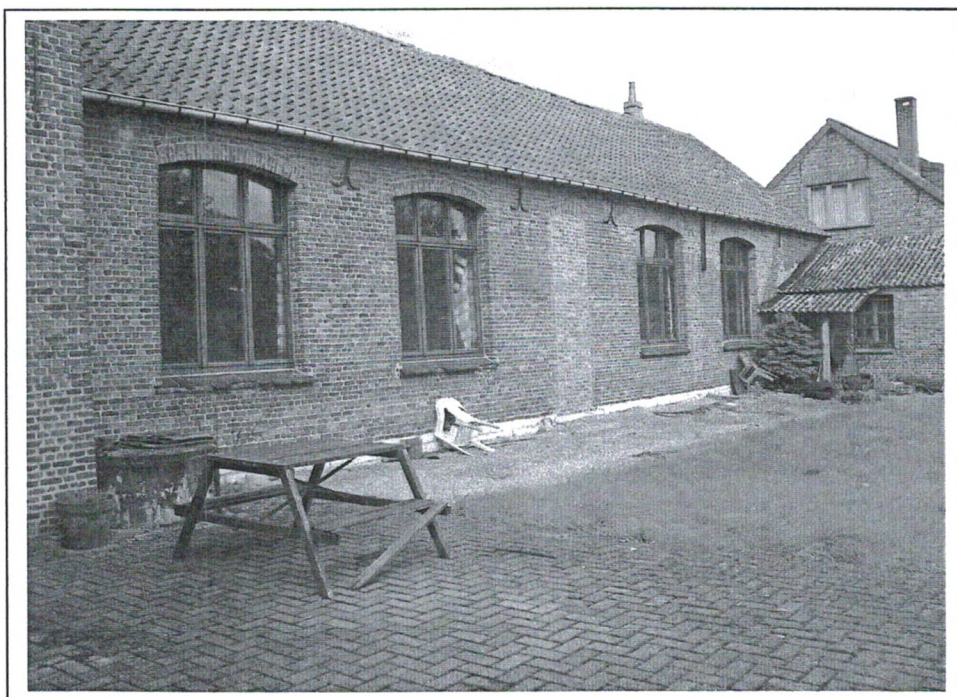
Op 20 juli 1928 werd de v.z.w. Sint-Augustinus opgericht en werden de kosterswoning, de Gildezaal en het scoutsplein door baron De Becker-Remy aan deze V.Z.W. geschonken.

Volgens artikel 2 van de statuten moest deze V.Z.W. alle mogelijke activiteiten van de parochiale verenigingen bevorderen en lokalen ter beschikking stellen.

Gebruik van de Gildezaal tot 1959.

Een der eerste verenigingen die gebruik maakten van de Gildezaal was de bibliotheek onder de naam "*Volksboekerij*" (en niet Sint Hubertus zoals sommigen hebben geschreven), vandaar dat de lezers van Elewijt nog lange jaren "*naar de boekerij gingen*" om boeken te lenen.

De boeken stonden opgesteld in gesloten kasten achteraan in de zaal (bij de ingang deur), gelet op het feit dat er talrijke andere gebruikers waren. Boeken met een zedelijke kwotering lager dan IV werden in een afzonderlijke kast achter slot bewaard en alleen uitgeleend met speciale toestemming van de bibliothecaris, post die tot einde 1947 werd waargenomen door de onderpastoor. Vooral onder het beheer van onderpastoor G. Boey (1936-1946) werd de bibliotheek, die ondertussen "*Volksontwikkeling Elewijt*" werd herdoopt, flink uitgebouwd.

Gildezaal
achterkant

Andere gebruikers van het eerste uur waren de plaatselijke afdelingen van de Boerenbond en van de Boerinnenbond die er hun vergaderingen en feesten hielden. Vermits er geen enkele nutsvoorziening aanwezig was in de Gildezaal (bv. om te koken of zelfs koffie te maken) was naast de ingangdeur een doorgeefluik naar de kosterswoning aangebracht waar gekookt werd of de koffie klaargemaakt.

De Boerenbond maakte ook gebruik van het zogenaamde magazijn (dubbele ingangdeur om er allerlei artikelen voor de landbouw (meststoffen, plantgoed, enz.) op te slaan voor de Samenaankoop die beheerd werd door de koster. Bovendien organiseerde de Boerenbond in de Gildezaal maandelijks op zondagvoormiddag een informatievergadering voor de leden die toen nog zeer talrijk waren. De bezoekers van de bibliotheek konden meeluisteren als ze dat wilden.

De Gildezaal was uitgerust met een ruime verhoogde scene om toneel te spelen. De eerste gebruikers hiervan waren de Kajotters (met o.a. Jef Wijns, Karel Coosemans en Jean Roekens), namen die we terugvinden in de late oorlogsjaren en ook nog daarna in de revues met Leon Van Hoorenbeeck die een overrompelend succes kenden (o.m.: Boem, die zit !). Ook de B.J.B. heeft een jarenlange traditie van toneelopvoeringen achter de rug en de amateurs van de meeste andere verenigingen hebben één of meer optredens op hun actief.

Af en toe werd de Gildezaal ook gebruikt voor doeleinden waarvoor ze helemaal niet bestemd was: zo waren er tijdens de mobilisatie van 1939 soldaten van het Belgisch leger ondergebracht en in de loop van de jaren 50 was er een kleuterklas van de zusterschool gehuisvest.

Op initiatief van de pastoor werden eind jaren 40, begin jaren 50, cinemavoorstellingen ingericht (Hubert De Broeck was de operator) die een tegengewicht moesten vormen tegen de films die vertoond werden in zaal Olympic (Bij Flore). Heel het parochiaal verenigingsleven speelde zich vele jaren af in de Gildezaal die daardoor in Elewijt een begrip is geworden voor al wie met de samenleving begaan is. Hadden er hun thuishaven voor vergaderingen en allerlei activiteiten : De Boerengilde; De Boerinnenbond (nu K.V.L.V.); de K.A.J.; de V.K.A.J.; de Jong-K.A.J.; de K.S.A.; het A.C.V. De C.M. hield er zitdagen en er werden catechismuslessen gegeven.

Gebruik van de Gildezaal na 1959.

Op 1 mei 1959 werd de herberg en zaal "*In den Prins*" in gebruik genomen nadat de v.z.w. Sint-Augustinus Elewijt er eigenaar was van geworden.

Doordat er opeens veel vergaderruimte bijkwam voor de parochiale verenigingen, kreeg de Gildezaal een andere functie met minder bezetting .

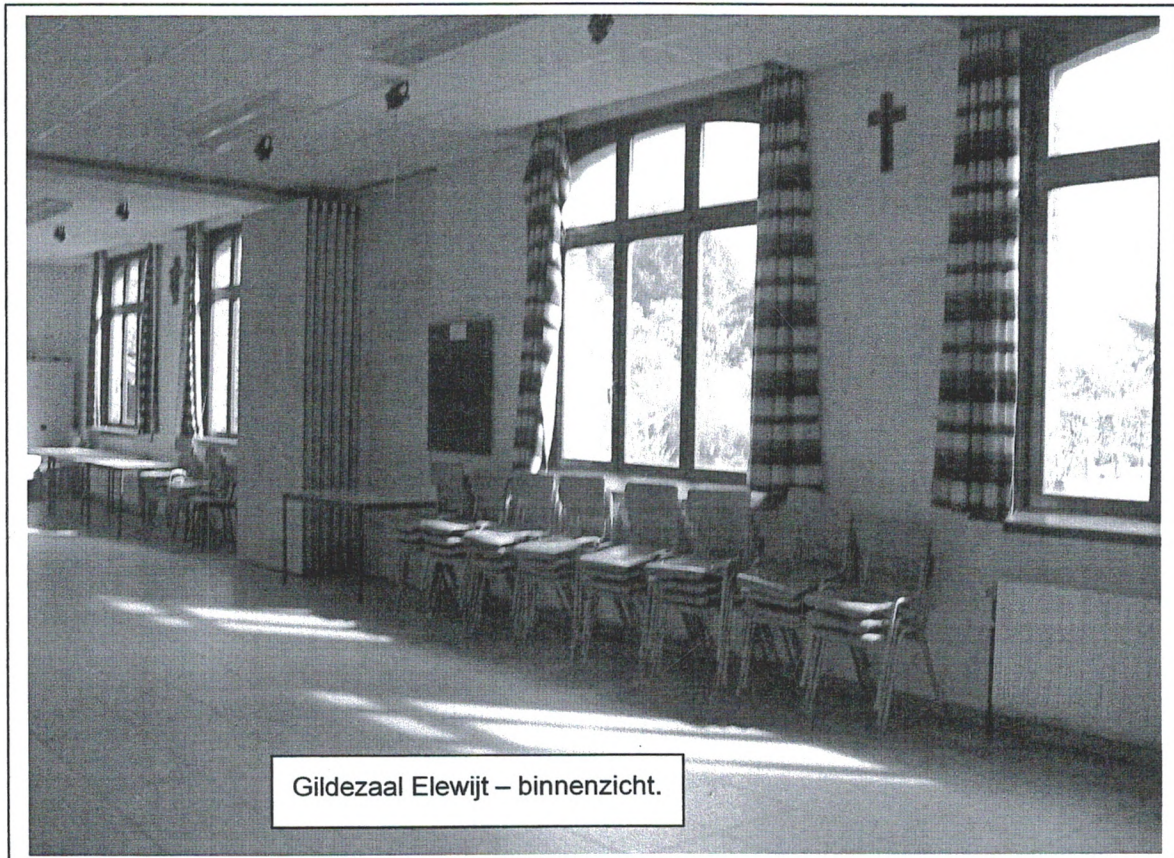
De scene werd afgebroken en ongeveer in het midden van de zaal kwam in 1965 een schutsel, met deur, en een sierschouw die door onderpastoor Gijsbrechts werd gemetst. Er ontstonden aldus twee lokalen.

In de linker helft (met de dubbele ingangdeur) werd in het najaar van 1965 de bibliotheek geïnstalleerd die voorlopig in het magazijn was ondergebracht. De bibliotheek bleef

er tot ze in 1989 door de gemeente Zemst werd overgenomen en verhuisde naar de school Vekestraat. Deze uitleenpost van de gemeentelijke bibliotheek keerde nog terug in de jaren 2006 tot 2008, in afwachting van de installatie in een nieuw lokaal aan de pastorie.

Gildezaal Elewijt – binnenzicht.

Een andere trouwe klant is de postzegelkring Rubens die er vanaf zijn oprichting in 1963 tweemaal in de maand een ruil- en koopvergadering houdt. Aanvankelijk organiseerden ze in de Gildezaal hun jaarlijkse tentoonstelling maar sedert enkele jaren is de tentoonstellings-formule gewijzigd en zijn ze hiervoor overgestapt op "De Prins".

Kunstkring 't Steen organiseerde op Sinksen en tweede Sinksendag, 14 en 15 mei 1967, de eerste Groepstentoonstelling in de Gildezaal. Dit werd een traditie die dertig jaar zou stand houden. Sedert 1997 vindt deze tentoonstelling plaats in d'Oude School te Weerde waar de kunstkring ook zijn atelier heeft.

De Gildezaal wordt sedert de oprichting van het Bachkoor in 1965 door dit koor gebruikt voor de wekelijkse repetities. Sedert de vaste afsluiting in het midden van de zaal werd vervangen door een opvouwbare wand (2001), worden de twee zalen gebruikt wat noodzakelijk is, gelet op het groot aantal koorleden (een zestigtal).

Andere gebruikers van de Gildezaal: bloedinzameling van het Rode Kruis, vergadering C.V.A., repetities van het Mechels Salonorkest, enkele vergaderingen van verenigingen zoals K.A.V. en K.V.L.V., catecheselessen. Voor de huidige gebruikers, die in 2009 in totaal een honderdtal keren de Gildezaal gebruikten (waarvan 43 keren door het Bachkoor) moet een onderkomen worden gezocht, in de eerste plaats door aanpassingen van De Prins.

En toen...was er de schoen.

Colette Vanderbeken

Prehistorie.

Een tijd dat misschien wel 200.000 jaar duurde, een tijd dat de mensen niet konden lezen nog schrijven, dat betekent de tijd vóór de geschreven geschiedenis. De kinderen gingen met hun moeder mee om honing, eieren, bessen, knollen en zaden te verzamelen in de natuur. Dit plantaardig voedsel was belangrijk voor de vitamines. De grote jongens mochten mee met vader op jacht en visvangst. Het vlees werd als voedsel verdeeld tussen mensen van hun groep. Van de huiden werd leer of bont gemaakt.

De huiden van de gedode dieren werden met vuurstenen geschraapt en schoongemaakt. Met vet en rode oker schrabde ze de harde huid waardoor deze soepel werd. Het was een looiproces waardoor de huid niet ging rotten. Door de rode oker was het mooi gekleurd.

Er waren geen schoenmakers, je kon niet kiezen, iedereen bond met een riempje een lap leer om zijn voeten.

Mesopotamië 3000 tot 300 jaar vóór Christus.

Het begin van onze westerse cultuur ligt in Mesopotamië, een land dat nu het Midden-Oosten wordt genoemd. Het was zo groot als Saoedi-Arabië, Jordanië, Irak, Iran, Syrië, Libanon en Israël samen. Daar ontstonden verschillende beroepen zoals bakker, slager, pottenbakker, schoenmaker, en andere.

Geld kende de Mesopotamiërs niet of nauwelijks, de betalingen gebeurde met graan, bier, kleding en soms met vlees. Men kon ook dingen ruilen, bv. brood tegen schoenen.

Schoenen.

In de ongeveer 2700 jaar waarin Mesopotamië zo belangrijk was, is het nog moeilijk uit te maken hoe de schoenen en de mode er uitzag. Gelukkig zijn er wel stenen gevonden met inscripties. Op sommige inscripties zijn mensen afgebeeld,

daarom weten we hoe ze gekleed waren en welke schoenen ze droegen. In het warme klimaat waren sandalen heel populair. Soms teenslippers, soms met bandjes over de voet.

Rijke mensen lieten soepele enkel laarzen maken of schoenen met een lange opgekrulde (opgevuld) punt. De schoen werd ook versierd met juwelen, parels, borduurwerk in gouddraad, volgens de rijkdom van het individu.

Het leer werd in verschillende kleuren geleverd. Heel kostbaar was de kleur purper (van zeeslakken gemaakt).

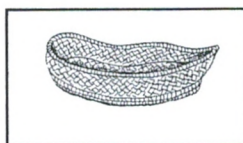
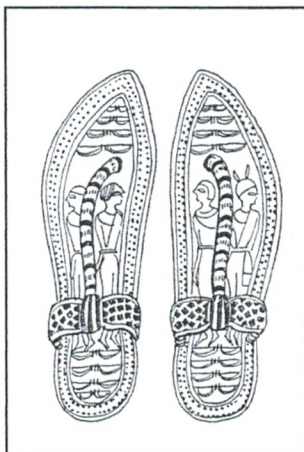
Boeren maakten hun schoenen zelf, een laars met een opgevulde punt. Het materiaal kwam vooral van de schapen en geiten. Dit leer was heel zacht, waardoor het noodzakelijk was een overschoen te dragen.

Egypte 2600 tot 300 vóór Christus.

Egypte was een buurland van Mesopotamië en bestond bijna helemaal uit woestijn. Er stroomt één grote rivier in het midden, de Nijl. De bloeiperiode van Egypte duurde tot 332 vóór Christus. Toen veroverde de Griekse koning Alexander de Grote het land. Driehonderd jaar later joegen de Romeinen de Grieken weg, om zelf de baas te worden in Egypte. De Grieken, Romeinen en Egyptenaren leerden veel van elkaar en zo kwamen stukjes van de Egyptische cultuur, via de Romeinen, ook bij ons terecht.

Schoenen.

Tot 1500 vóór Christus was het in Egypte heel normaal om op blote voeten te lopen. De Egyptenaren hadden schoenen altijd gezien als statussymbolen, niet als gebruiksvoorwerpen. Daarna verdween dat idee van statussymbool niet, maar het werd toch eigenlijk niet meer als fatsoenlijk gezien om op blote voeten te lopen. Dan was je kennelijk zo arm, dat je niet meetelde.

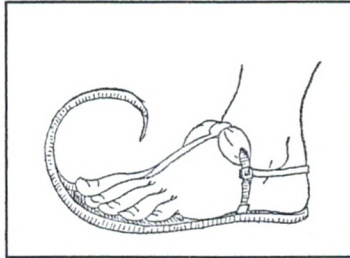
Voor de rijken waren er schoenen of sandalen van zacht leer, versierd met juwelen en goud.

Vrouwen droegen ook wel schoenen in de vorm van een bootje, gemaakt van gevlochten riet.

De meeste modellen leken op de schoenen van de farao's en daarvan weten we wel hoe ze eruit zagen.

Farao Toetanchamon bezat diverse sandalen, o.a. een paar in papyrus¹ en leer. Ze waren versierd met gouden lotusbloemen en kleine eendenkopjes. Hij had ook sandalen met inlegwerk en goud.

¹ Papyrus is een soort riet dat langs de Nijl groeit.

Ook farao Ramses de Grote bezat sandalen in papyrus en leer. De punt van de sandaal was opgekruld zoals sommige schoenen in Mesopotamië.

De modellen van arm en rijk verschilde niet zoveel van elkaar alleen het materiaal en de versieringen op de schoen, want leer en papyrus waren duur. Riet en palmbast waren goedkoop. Leer was in allerlei kleuren, paars, groen voor volwassenen, rood en groen voor kinderen.

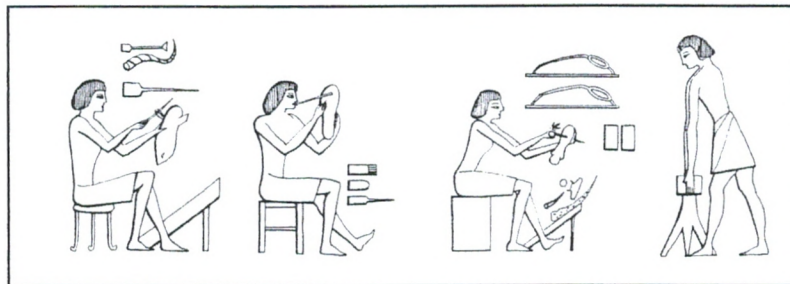

Arbeiders droegen stevige leren schoenen die een beetje op onze pantoffels lijken. De zolen waren met spijkers onder vastgemaakt. Slachters droegen hakken onder hun schoenen, zo bleven hun voeten droog bij het slachten.

Priesters hadden heel speciale schoenen, ze waren niet van leer want dat was onrein. De schoenen werden uit repen papyrus gemaakt, de repen werden over elkaar om de voet gebonden.

Schoenmakers.

In een graf in de stad Thebe van 1900-1500 vóór Christus zijn de oudste afbeeldingen van schoenmakers uit de geschiedenis gevonden. Ze werkten, ongeveer zoals in Mesopotamië, in groepen. Waarschijnlijk maakte ieder van hen een gedeelte van de schoen. Sommigen sneden het model met een mes uit een lap leer, anderen maakten gaatjes in het leer en weer anderen naaiden de schoen in elkaar, waarbij zij de draad met hun tanden door de gemaakte gaatjes trokken. Deze

Egyptische schoenmakers maakten rechter en linkerschoenen.²

Voor het maken van leren schoenen werden huiden van verschillende dieren gebruikt, want in Egypte was niet genoeg gras om

koeien te houden, zo leverden antilopen, geiten en schapen het materiaal voor zacht leer, ossen en buffels gebruikte men voor zoolleer.

Griekenland 500-146 vóór Christus.

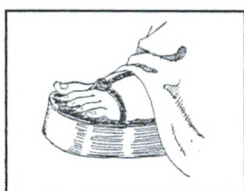
In Athene, de hoofdstad van Griekenland, woonden in de vijfde eeuw vóór Christus al 40.000-50.000 mensen. De huizen waarin ze woonden waren heel eenvoudig; een

² Tot ongeveer 100 jaar geleden gebruikten de Nederlandse schoenmakers een rechte leest (mal waarop de vorm van de schoen wordt gemaakt).

houten skelet voor de stevigheid en daar overheen kwam klei die in de zon droogde. Rijke mensen versierde hun huis met natuursteen.

De Grieken verdienden hun brood in heel veel verschillende beroepen. Ze kregen daar geen voedsel of kleding voor, maar geld. Filosoof³ zijn of soldaat was eervol: rechtspreken, met je vrienden spreken of je land verdedigen werden gezien als hoogstaande manieren om je tijd te gebruiken.

Schoenen.

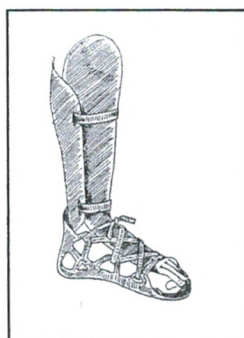

Iedereen droeg sandalen, rijk en arm, groot en klein. Er waren er in allerlei soorten en maten. Bij de duurdere modellen waren de linker en de rechterschoen verschillend. De vrouwen hadden de gewoonte sandalen met hoge kurkzolen te dragen, dan lijkt je groter en slanker.

Eerst waren de sandalen heel eenvoudig met een riempje tussen de tenen of over de voet. Later kwamen er meer en meer riempjes bij, zo ontstond de typische Griekse sandaal, die "Krepis" werd genoemd. Mannen, vrouwen en soldaten zag je er mee lopen.

Heel rijke mensen bestelden ze met goud, zilver of ivoor als versiering.

De benen van de soldaten waren nogal kwetsbaar in de open sandalen. Een generaal bedacht er iets op: leren beenkappen. Toen zagen de "krepis" met beenkappen eruit als laarzen met een opengewerkte voet.

Behalve sandalen kochten rijkere mensen ook dichte schoenen en laarzen. De dichte schoenen voor mannen heetten "sykhos". De Romeinen namen het model later over en noemden ze "soccus", vandaar waarschijnlijk ons woord "sok". Vrouwen droegen ook dichte schoenen, in elegantere modellen; soms met een

vetersluiting over de voet of een sluiting van juwelen of een eenvoudiger model, maar van dure textiel gemaakt. De laarzen waren versierd met borduurwerk, gekleurd leer en opvallende vetersluitingen.

De modekleuren waren wit, paars, geel, groen en zwart. Heel dure schoenen waren soms purper geverfd met rode zolen. Deftige dames droegen nooit rood. Belangrijke mannen; hoge regeringsfunctionarissen, koningen en goden mochten hun zolen wel rood laten verven.

³ Filosoof waren wijze mensen die het verschil tussen goed en kwaad leerden. Sommige filosofen, zoals Plato schreven boeken.

Kinderen liepen meestal op blote voeten. Ze trokken alleen sandalen aan als het regende.

Slaven droegen meestal ook geen schoenen. Alleen als ze op het land moesten werken kocht hun meester een soort sandalen met een dikke, houten zool. De houten zool was niet soepel en bovendien was er geen verschil tussen de linkere en de rechter schoen.

De boeren maakten hun schoenen zelf, van ruwhuid⁴. Het model was eenvoudig, een soort mocassin uit een stuk leer, die met een veter om de enkel werd gebonden.

Schoenmakers.

De schoenmakers werkten niet samen in een werkhuis, ieder had een eigen werkplaats, die tegelijk als winkel diende. Ze hadden een paar leerlingen en arbeiders in dienst.

Een beschildering op een vaas geeft een beeld van een schoenmaker, zijn knecht, en twee klanten, waarvan er één op tafel staat. Kennelijk wil de schoenmaker heel

precies een lap leer uitsnijden om de voet van de klant.

Schoenen werden waarschijnlijk van zacht geiten of schapenleer gemaakt. Voor de zolen was dat niet geschikt, daarvoor werd leer van ossenhuid gebruikt.

Belangrijke meubelstukken in de werkplaats waren de schoenmakerstafel en krukjes om zittend te werken. Hij gebruikten linker en rechter "*leesten*" net zoals in Egypte. Zijn gereedschap bestond verder uit een maatstok om voeten en leer te meten, een waterbekken om het leer soepel te maken, allerlei messen, naalden van brons, been of hout, priemen om gaten in het leer te prikken en hamers om het leer te polijsten.

In die tijd ontstond het verschil tussen een schoenmaker en een schoenhersteller, daaruit blijkt dat schoenen te kostbaar waren om ze zo maar weg te gooien.

De Romeinse tijd. 27 voor Christus-476 na Christus.

Julius Caesar veroverde rond 50 voor Christus een deel van de Nederlanden. 27 voor Christus kwam keizer Augustus aan de macht, het imperium liep toen van Engeland tot Egypte, van Spanje tot Irak en van Marokko tot Roemenië. De Romeinen hadden ook Griekenland bezet. De Grieken maakte mooie schoenen en de Romeinen maakte ze na.

---

⁴ Een huid die wel een eenvoudige bewerking heeft ondergaan, waardoor hij niet rot, maar de huid is niet geloid.

Schoenen.

Romeinen droegen, voordat ze Griekenland hadden veroverd, niet vaak sandalen. Eigenlijk alleen in huis of bij gelegenheden waar ze niet officieel gekleed hoefde te zijn.

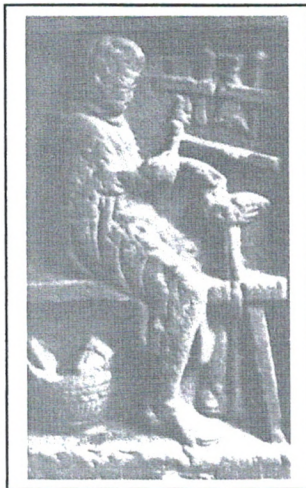
De rijke Romeinen vonden schoenen zo belangrijk, dat ze er ook vaak meer geld uitgaven dan aan de rest van hun kleding. Heel bijzonder in die tijd was, dat beroemde kunstenaars ontwerpen maakten voor schoenen.

Heel rijke mensen, zoals de keizer en de keizerin, lieten schoenen maken met parels, diamanten en goud. Hun laarzen waren mooi geborduurd en versierd met bont.

Voor mannen was het dragen van rode schoenen of zolen eervol, voor vrouwen niet. Zij kozen het liefst wit, maar ook groen of geel. In huis droegen de vrouwen "soccus", een model dat ook bij de Grieken gedragen werd.

Arme mensen in de stad en de boeren op het platteland droegen houten schoenen, een soort klompen. De boeren maakten ook wel eenvoudige schoenen van "ruwhuid", net als de Grieken. Sandalen van gevlochten riet net als in Egypte werden gedragen en waren door iedereen te betalen.

Schoenmakers.

In Rome was een Schoenmakersstraat. De schoenmakers woonden en werkten in één straat. In het jaar 100 waren er 300 schoenmakers in de stad.

Het maken van een paar schoenen was twee tot drie dagen werk. Ze kosten ongeveer 100 tot 150 denarii. De schoenmakers waren meestal eigen baas. Ze hadden een beroepsvereniging opgericht die men later in de middeleeuwen terug vindt, ze werden dan gilden genoemd.

De beschermgod van de schoenmakers was Apolo, de beschermheiligen van de schoenmakersgilden waren Crispinus en Crispinianus.⁵

Het materiaal en gereedschap van de Romeinse schoenmaker waren gelijk aan dat van de Griekse, compleet met linkse en rechtse leesten.

⁵ Legende: In de 3de eeuw kreeg een rijk Romeins echtpaar twee zonen, Crispinus en Crispinianus, ze waren christen. Keizer Diocletianus wilde alleen als God vereerd worden, daarom liet hij de christenen opsluiten en vermoorden. De twee jongens vluchtte naar Soisson in Frankrijk, waar ze de schoenmakersstiel leerden en schoenen maakten voor de armen zonder geld te vragen. Ze werden gevangen genomen en met een molensteen aan de hals in rivier de Aisne gegooid, toen gebeurde het wonder, ze bleven drijven. Nadien werden ze onthoofd. Ze werden de beschermheiligen van de schoenmakers. Hun feestdag is op 25 oktober.

De Nederlanden in de vroege middeleeuwen, 500-1000.

Tussen 24 en 27 augustus in het jaar 400 veroverde de Westgotische koning Alarik de stad Rome en dat was niet de enige oorlog in die periode. Overal in het Romeinse rijk waren braken opstanden uit.

In de Nederlanden woonden Franken, Saksen en Friezen. Het leven was veel eenvoudiger geworden na het vertrek van de Romeinse legioenen. Hier en daar was een stadje. Het platteland was dun bevolkt. Meestal keuterboertjes die voedsel verbouwden voor hun eigen gezin. Ze woonden in een houten of lemen huis met een dak van rijsthout of stro. Het eten werd in het woongedeelte gekookt op een houtvuur. Meestal stond een dikke graanpap op het menu. In de stadjes waren schoenmakers, al hadden die niet meer zoveel werk na het vertrek van de Romeinen.

Schoenen.

Van de luxeschoenen zijn meestal maar de zolen terug te vinden. Het leer van de zolen was namelijk dikker.

Waar rijke mensen woonden zijn meestal in de afvalputten schoenen terug gevonden met gaatjes, wat betekend dat ze hun kapotte schoenen weggooiden. Arme mensen lieten hun schoenen herstellen tot het niet meer kon.

De boeren maakten schoenen uit één lap leer, zonder aparte zool. Dan hoeft er maar één naad dichtgenaaid te worden en bovendien lekt een dergelijk schoen niet gemakkelijk. Nadat de naad was gesloten werd de hele schoen binnenste buiten gekeerd, zodat de naad niet meer aan de buitenkant te zien was. Het waren lage schoenen, die om de voet sloten met een leren riempje. Dat riempje werd door gaten in de schoen getrokken, zodat de schoen goed bleef zitten.

Ook het laarsje werd uit één lap leer gemaakt, de sloot op het scheenbeen met een flap, die met een veter werd vast gemaakt.

Schoenmakers.

In de afvalput waar vele kleine restjes leer in te vinden zijn hoort bij de woning van de schoenmaker. Ook het sjabloon⁶ is dikwijls terug te vinden.

Rund en geitenleer kwamen het meest voor, omdat de boeren veel koeien en geiten hielden.

De schoenmaker zijn gereedschap bestond uit een sjabloon, een mes, een priem en pekdraad. Versieringen maakte hij door gaatjes in de schoen te ponsen. Het waterbekken gevuld met water diende om het leer soepel te houden. Ook zijn leesten, deze waren recht, geen verschil tussen linker en rechter voet.

---

⁶ Sjabloon is een patroon van ijzer of misschien wel van hout, waar men langs kan snijden.

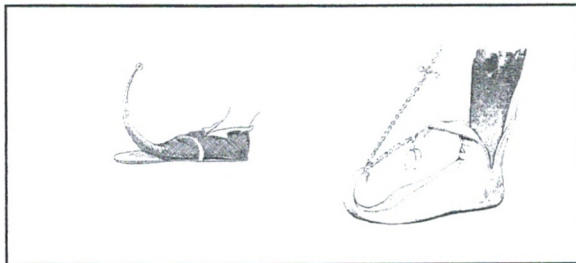
De Nederlanden in de Late Middeleeuwen, 1000-1500.

Dit is de tijd van de ridders en de jonkvrouwen, de rondtrekkende muzikanten die troubadours werden genoemd. Ze voerden ook oorlog of gingen op kruistocht naar het heilig land Palestina. De boeren moesten werken om hun pacht aan de heer te kunnen betalen en bovendien moesten ze ook mee naar de oorlog als de heer dat wenste.

In de stadjes werkten de mensen in allerlei beroepen, de handel was zeer belangrijk geworden, zelfs met het buitenland. De mensen werden rijker, meestal gebruikte ze hun geld om hun zaak verder uit te bouwen, een ander deel gebruikte ze om huizen en grote kerken te bouwen. De mode werd belangrijker, ze besteedden meer geld aan kleren en schoenen.

Schoenen.

Na het jaar 1200 verschenen er schoenen met lange spitse neuzen, ze werden laat – of snavelschoenen genoemd. Dit model kwam ook voor in Mesopotamië, waarschijnlijk bracht een ridder die op kruistocht was geweest deze mee. In de 15^{de}

eeuw was dit model nog steeds niet ouderwets, maar het punt was toen zo overdreven lang geworden, dat hij met een kettinkje op kniehoogte aan het been moest vastgemaakt worden. Dat het schoenpunt steeds langer werd was het statussymbool voor ridders en rijke burgers.

De punten waren wel kwetsbaar, het materiaal was niet zo sterk, zacht leer of fluweel. Daarom maakten de middeleeuwse schoenmakers een houten onderschoen, die met leren riempjes om de snavelschoen werd gebonden. Die onderschoen noemden ze “trippen”. Er was weinig verschil tussen de schoenen van vrouwen en mannen.

Een ander nieuwigheid was het gebruik van verschillende sluitingen, riemen, knoopveters, rijgveters, leren knopen en gespen. Na 1500 is er zoveel variatie dat men over “mode” sluitingen kan spreken.

De gewone mensen liepen op leren muilen met houten zool, klompen of eenvoudige schoenen die om de enkel gebonden werden. Tegen de kou werd een soort kouslaars gedragen.

Schoenmakers.

In de middeleeuwen ging men in de leer bij een schoenmaker als men het vak wilde leren. Er werd van 's morgens vroeg tot 's avonds laat gewerkt, de leerjongen ging

dan ook niet naar huis. De meester zorgde vooreen bed, eten, linnengoed, wollen kleding en schoenen. Op hun 18de verjaardag konden ze gezel worden. Na weer zes jaar leren en werken kon men de meesterproef afleggen. De gezel moest dan een werkstuk afleveren dat aan bepaalde kwaliteitsvormen moest voldoen. Het gildebestuur⁷ hield daar toezicht op. Niet elke gezel kon het examen afleggen, want ze konden vaak het materiaal voor het werkstuk niet betalen. De gezellen, net als de leerjongens kregen geen salaris.

Het materiaal van de schoenmaker was nog steeds hetzelfde als voorheen. Het leer eveneens alleen het fluweel was nieuw materiaal.

De Nederlanden in de 16de eeuw.

De Renaissance, die in de 16de eeuw vanuit Italië de Nederlanden bereikte is een belangrijke periode. Renaissance betekent "*wedergeboorte*". Geleerden en kunstenaars verdiepten zich opnieuw in de geschiedenis van de antieke Griekse en Romeinse wereld: de boeken van de filosofen werden weer gelezen en de antieke kunst diende als voorbeeld voor de 16de eeuwse kunsten.

De boekdrukkunst was al een halve eeuw oud en heel veel mensen lazen en schreven boeken. Sommigen bezaten zelfs een bibliotheek. Er kwamen ook meer scholen.

Tot deze tijd was iedereen Rooms katholiek. Toen kwamen er meer godsdiensten en werd er gevochten tussen verschillende gelovigen. Grote groepen mensen vluchtten vanuit het zuiden naar de Noordelijke Nederlanden. Die mensen brachten ambachten mee, zo leerden de mensen nieuwe technieken.

⁷ Een gilde had veel te vertellen in de stad. Het was een vereniging van meesters, die van de vorst of het stadsbestuur het alleenrecht hadden gekregen om in de stad hun ambacht uit te oefenen. Na 1260 kwamen steeds in meer steden in de Nederlanden schoenmakersgilden. Het bestuur nam de meesterproef af van gezellen, zorgden voor vergaderingen en feesten, deelde boetes uit als een meester in overtreding was. Ze stelde bovendien de prijzen van de schoenen vast en keken erop toe dat de meester zich netjes en godsdienstig gedroegen. De leden betaalde een contributie, daaruit werd een soort brand en begrafenis verzekering betaald. Het jaarlijks feestmaal was op 25 oktober. Na de Franse revolutie verdwenen de gilden.

Schoenen.

De snavelschoen was nu ouderwets geworden. Er kwam een nieuw model op de markt, dat heel wat comfortabeler was dan de puntschoen uit de middeleeuwen. Het waren lage schoenen met brede neuzen. De namen klinken niet erg elegant "koemuil", voor een lage schoen met een heel brede neus.

Zowel de kleding als in de schoenen werden spleten gemaakt, die eerst bedoeld waren voor meer bewegingsvrijheid voor de gewrichten van armen en benen en voeten. Een gekleurde voering of mooi gekleurde, zijden kousen die door de spleetjes te zien waren dienden als contrast.

Muilen werden gedragen als huisschoenen en als overschoenen om de fijne materialen waar de schoenen van gemaakt waren (zacht leer, fluweel en zijde) te beschermen.

In 1580 introduceerde koning Hendrik III van Frankrijk de hoge hak. Voorlopig was dit modesnufje alleen voor de adel bestemd, pas in de 17de eeuw werd de hak door een groter groep mensen gedragen.

Schoenmakers.

In deze periode waren er vier verschillende soorten schoenmakers. Schoenen en laarzenmakers, makers van muilen met zacht zolen, klompenmakers. Iemand die schoenen herstelde en ook nog een winkel had, kreeg meer achting dan een schoenhersteller die langs de deuren ging om zijn werk te doen.

Een uithangbord of een gevelsteen toonde de winkel of werkplaats van de schoenmaker aan. Elk beroep had een eigen afbeelding of tekst. Schoenmakers hingen een "leest" buiten of een bord met aan een kant een schoen en aan de andere zijde een laars. Ook het opschrift met "Meester schoen -en laarzenmaker".

De vrouw van de schoenmaker stond in de winkel en hielp soms in de werkplaats waar zoals in de middeleeuw de meester een paar gezellen en leerjongens had.

De Nederlanden in de 17de eeuw.

Overal in Europa waren oorlogen aan de gang, ook in de Nederlanden. De tachtigjarige opstand tegen Spanje die begon in 1568 en eindigde in 1648. Toen volgde een periode rust in de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden. Dit is de eeuw die in de Nederlanden de Gouden eeuw wordt genoemd. Rijke kooplieden konden mooie schilderijen laten maken. Ook gemeentebesturen en kerken gaven opdrachten aan kunstschilders als Rembrandt of Rubens, op deze schilderijen kan men zien hoe rijk de kooplieden en regenten gekleed waren.

Schoenen.

Het hof van Lodewijk XIV in Versailles gaf de toon aan in de mode. De gespen,

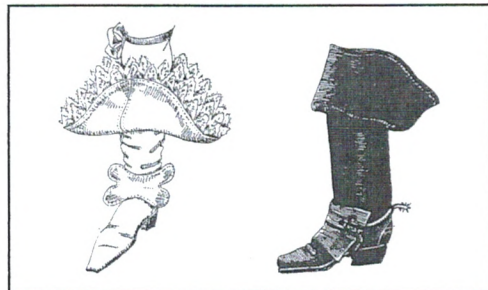

rozetten, strikken en juwelen waarmee edelen daar hun schoenen versierden werd nageemaakt in heel Europa. Het waren schoenen van zijde of satijn, vaak prachtig geborduurd of afgezet met kant. Sommige waren zo duur, dat een gewone familie van dat bedrag er een jaar kon van leven.

Aan de hoogte van de hak kon men zien wanneer iemand van adel was. Die hakken waren dan bovendien, samen met de zolen, rood geverfd.

Uiteindelijk zag men de hoge hakken overal, ook andere mensen deden de hoogste kringen na. Hoe belangrijk de hoge hak was, kon men zien aan de overschoen die de mensen droegen. Een dergelijk overschoen zijn we al vaak tegengekomen in de geschiedenis, maar in de 17de eeuw was het model wel erg ingewikkeld; de overschoen had ook een hoge hak. Dat betekent dat men met twee hakken boven elkaar moest proberen te lopen.

In de 17de eeuw werden veel laarzen gedragen. De verhalen als "*De drie Muskietiers*" en "*Gelaarsde Kat*" ontstonden in deze periode.

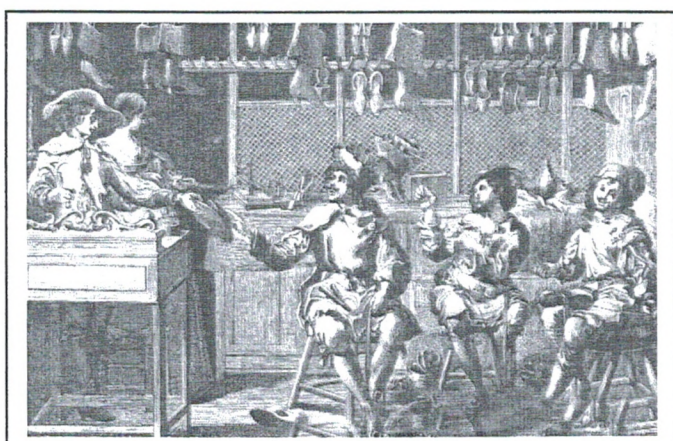
De figuren uit de verhalen droegen dezelfde laarzen als officieren en ruiters, stoer, met een brede leren kap en sporen, gemaakt van stevig leer.

De laarzen waarmee men naar een feest kon gaan zagen er verfijnd uit, gemaakt van zacht leer. De heren droegen er een soort kous in die met kant was afgezet.

Schoenmakers.

De beroemdste schoenmaker uit de 17de eeuw was meester Lestrange. Hij maakte de luxueuze schoenen voor Lodewijk XIV en was daardoor een belangrijk man. In de Nederlanden werkten ongetwijfeld ook zulke hofleveranciers, maar de meeste schoenmakers deden gewoon hun werk in gildeverband, tenminste in de steden. Hoewel voor veel schoenmakers de gilderegels gingen knellen, zij wilden vrije concurrentie.

Door de schoenenmode was er werk genoeg, de gespjes en andere versieringen waren interessante verkoopartikelen.

Hun winkels waren mooier en hun manier van werken vroeg steeds meer vakmanschap. Hun materiaal veranderde niet zoveel wel de gebruikte materialen: ze gebruikte buiten leer ook satijn, zijde en brokaat.

De Nederlanden in de 18de eeuw.

De Franse koning Lodewijk XIV stierf in 1715. Hij werd opgevolgd door Lodewijk XV. Deze periode noemen we de Rococo en de pruikentijd. Gepoederde pruiken, hoepelrokken, verfijnde schoentjes en krullige, vergulde meubels deden hun intrede.

Mensen protesteerden tegen deze overdreven luxe. Geleerden vonden dat het verstand veel belangrijkere was, dan al die modegrillen. Deze manier van denken wordt de "*Verlichting*" genoemd. Al die protesten eindigden in de Franse Revolutie in 1789. Hun strijdkreet was: "*Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap*". Vier jaar later onthoofden de revolutionairen in Frankrijk een heleboel edelen onder de guillotine. Ook koning Lodewijk XVI, die inmiddels Lodewijk XV was opgevolgd, en zijn vrouw Marie Antoinette ontkwamen hun lot niet.

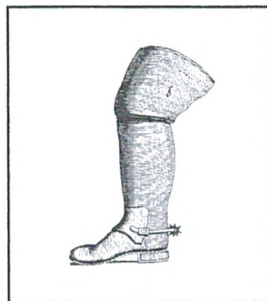
Een kapitein van de artillerie, Napoleon Bonaparte, werd bevorderd tot generaal. Deze kleine generaal wilde een veel groter gebied dan Frankrijk en hij voerde oorlog in heel Europa, Rusland en Egypte. Ook de Nederlanden kwamen onder Frans bestuur. In 1804 kroonde hij zichzelf tot keizer.

Schoenen.

Frankrijk gaf in de Rococo de mode aan. Smalle schoentjes van satijn, fluweel of fijn leer pasten goed bij de protserige kleding. Vooral waren ze versierd met gespen van zilver of bezet met diamanten of stras⁸. De rode hak was ook nog altijd in gebruik aan het hof, voor mannen en vrouwen. De koning ging nog een stapje verder, hij liet zijn hakken beschilderen met allerlei voorstellingen door een beroemde kunstenaar.

Na de revolutie veranderde het mode beeld. Niemand droeg nog pruiken en hofkleding van geborduurde zijde of kant. Eenvoud en vaderlandsliefde waren belangrijker geworden. Mannen en vrouwen lieten zelfs schoenen maken met de Franse vlag.

Een nieuwe mode kwam uit Engeland: zwarte sportieve en soepele laarzen. De hoge hak kwam vrijwel niet meer voor. Tijdens de hele 18de eeuw zijn er veel laarzen gemaakt, vooral voor mannen. Net als in de 17de eeuw waren er twee soorten: de ruitlerlaarzen van dik leer en elegante laarzen van zacht leer.

Schoenmakers.

Voor de Revolutie werd er aan de luxe schoenen veel zorg besteed. De schoenmakers werkten soms met gipsen afdrukken van de voeten van de opdrachtgever. Dat leverde perfect zittende schoenen op die rechts en links

natuurlijk niet gelijk waren. Niet iedereen kon dat betalen, voor de gewone mensen werden de schoenen nog steeds op een rechte leest gemaakt.

⁸ Stras is geslepen glas of folie, een namaak edelsteen.

De 19de eeuw.

Napoleon Bonaparte verloor in 1815 de slag bij Waterloo. Iedereen had zo langzaamaan genoeg van oorlog en daarom werd Napoleon verbannen naar een klein eiland.

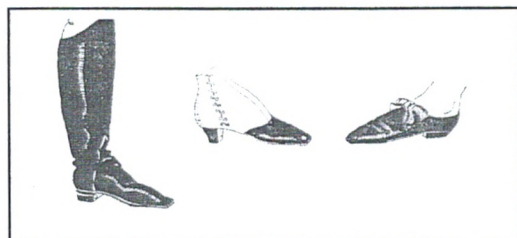
Nederland was in 1813 een koninkrijk geworden en ook de Belgen kozen een koning in 1830. Van dan af vergeten we de Nederlanden.

Terwijl de Fransen in de 18de eeuw bezig waren met de Revolutie ontwikkelden de Engelsen de stoommachine. Hoe belangrijk de stoommachine was bleek al gauw. Stoom kon aandrijfkrachten als wind⁹ en water vervangen, maar ook mens en dier¹⁰. Om die stoommachines te laten werken was er steenkool nodig, dus maakten de Engelse spoorwegen om dat te vervoeren. De manier van reizen veranderde. Treinen gingen veel sneller dan postkoetsen en trekschuiten, bijna 50 kilometer per uur!

Het leven veranderde sterk. Ambachtslieden bedachten allerlei machines om sneller te werken en wanneer ze met stoom aangedreven werden ging het nog sneller. Zo ontstonden fabrieken.

Niet alle ambachtsmensen werden vervangen. Voor de schoenmakers duurde het nog een halve eeuw voor er machines beschikbaar waren. Hun werkplaatsen waarin met de hand gewerkt werd bleven bestaan.

Schoenen.

In het begin van de 19de eeuw was de kleding eenvoudig. Soepele losvallende japonnen voor de dames, strakke broeken met een pandjesjas voor de heren. Die soberheid gold ook voor schoenen. Lage schoenen van leer of satijn met rechte neuzen en hooguit een strikje als versiering. Hoge hakken zag men niet meer.

Rond 1820 kwam er wat meer variatie. Enkellaarsjes met een vetersluiting opzij voor de dames en zwarte leren laarzen voor de heren werden heel populair.

Rond het midden van de eeuw droegen ze stijve, wijde petticoats¹¹, verstevigd met paardenhaar, die crinolines¹² werden genoemd. Daar hoorde een wespentaille bij, maar omdat de meeste dames die niet bezaten regen ze zichzelf in strakke korsetten¹³.

⁹ Vervanging van de windmolens.

¹⁰ Vervanging paard en kar.

¹¹ Overjas

¹² hoepelrok

¹³ Onderkledingstuk voor vrouwen om het figuur te modelleren.

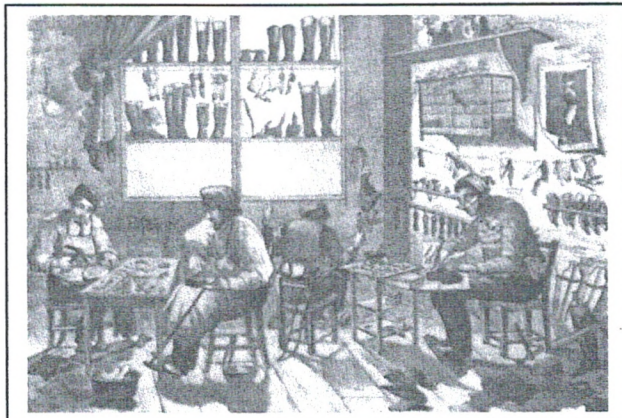
Bij die wijduitstaande japonnen droegen ze vaak sierlijke bottines, dat zijn laarsjes met knoopjes. En nu kwam na vijftig jaar de hak weer terug.

De heren gingen eenvoudig gekleed in een pantalon, een overhemd, een jasje, een hoge hoed en leren schoenen. Ook de heren droegen bottines.

Op het einde van de 19de eeuw deed de sportschoen zijn intrede. Fietsen, roeien, paardrijden, tennissen, het kon allemaal als er geld en tijd was. De sportschoenen leken op klassieke veterschoenen.

Schoenmakers.

Er was zoveel vraag naar schoenen dat de schoenmakers het niet mee aankonden en machines waren er nog niet. Ze bedachten een andere manier van werken.

Degene die het bovenwerk in elkaar naait hoeft niet per se degene te zijn die de zool aan het bovenwerk vastnaait. De schoenmakers gingen een deel van het werk uitbesteden aan personeel dat thuis werkte, deze methode van werken heet

huisindustrie. Dat was niet altijd praktisch, het verdragen van de materialen kostte veel aan tijd en er waren nog geen fietsen of auto's.

De baas huurde of kocht een grote ruimte waar al de knechten konden werken, alles gebeurde met de hand maar door tijdsbesparing konden er zo veel meer schoenen worden gemaakt. Rond 1850 kwamen de machines op de markt, waarmee nog sneller kon gewerkt worden. Stikmachines om het bovenwerk te naaien en zwikmachines om de binnenzool aan het bovenwerk te bevestigen.

Een heel belangrijke manier van schoenmaken werd wel veranderd, de schoenmakers gebruikten voortaan geen recht leesten, maar links en rechts verschillend.

De 20ste eeuw.

Na een trektocht door de tijd zijn we in de eeuw gekomen waarin we zelf leven. De belangrijkste gebeurtenissen kennen we omdat we ze zelf hebben meegemaakt. Wereld Oorlog I en II splijten deze eeuw doormidden. Het leven na beide oorlogen was totaal anders.

We kunnen onze keuze maken uit een heel groot aanbod in de winkels, dit geldt ook voor schoenen. Heel veel modellen en kleuren, brede en smalle schoenen, met of zonder hak. Binnen de mogelijkheden van de geldbeugel, hoeft men alleen rekening te houden met zijn eigen smaak.

Al deze verschillende producten kunnen worden gemaakt, omdat er steeds meer machines kwamen. Stoom werd al in 1910 ouderwets, de elektriciteit was uitgevonden.

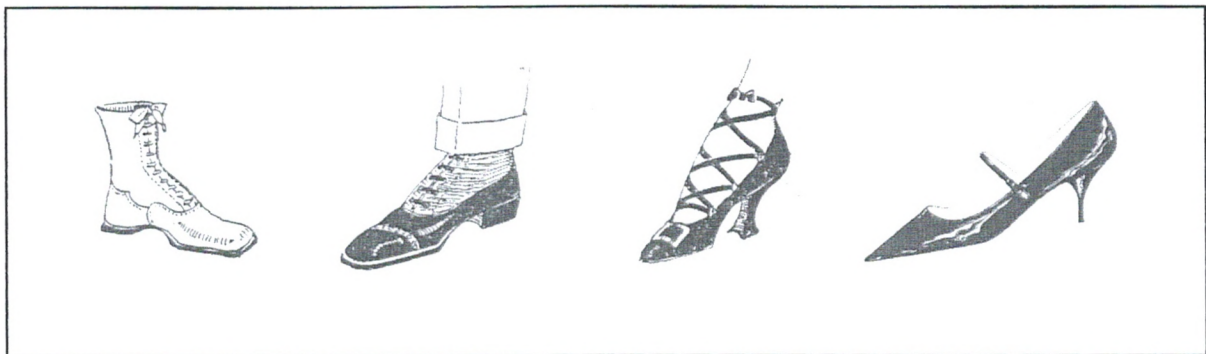
Schoenen.

In het begin van deze eeuw werden sport en gezondheid steeds belangrijker. De fiets zag men steeds meer in het straatbeeld, zelfs hier en daar al een auto. De mode paste zich aan, er kwam fiets –en autokleding. Voor de heren een enkellaars met vetersluiting gemaakt van kalfsleer. Om te gaan werken droegen de heren in de winter halfhoge bottines en in de zomer lage gesloten veterschoenen in de kleuren zwart en bruin.

De dames konden uit wat meer modellen kiezen, lage pumps om te wandelen of naar het werk te gaan, lage veterschoenen om te sporten, pumps met hoge hakken in allerlei variaties om uit te gaan en sierlijke bottines met of zonder hoge hakken voor alle mogelijke gelegenheden.

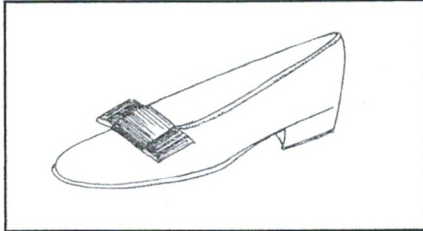
Enkele schoenontwerpers zorgden voor luxeschoenen van verschillende kleuren leer of van zijde, in opvallende modellen.

Filmsterren en dansen als de tango en de charleston hadden invloed op het modebeeld. In dat modebeeld ziet men een enkel of wreefbandje, om bij het dansen de schoen niet te verliezen. Ook voor kinderen zijn de schoenen met bandjes.

Tijdens de oorlogen was er gebrek aan leer en de mode stond op een laag pitje. Na de oorlog was een van de belangrijkste ontwerper Christiaan Dior. Zijn eerste collectie werd New Look genoemd. Onder de wijde rokken en het strak bovenlijf hoorden elegante pumps bij met hoge hakken. Uit Italië kwamen stiletto naaldhakken en spitse neuzen. Jonge mensen droegen lagere schoenen, die ballerina's werden genoemd, deze pasten goed voor het dansen van de rock'n roll.

Mary Quant, een Engelse ontwerpster uit de jaren '60 bracht een collectie op de markt van eenvoudige minirokken waaronder gekleurde panty's werden gedragen.

Hoge hakken pasten daar niet bij, wel de "flatjes" die rechte neuzen hadden. Laarzen, tot de knie of tot het bovenbeen, pasten ook goed bij minirokken.

Omstreeks 1967 kwam de tijd van de flowerpower, met teensandalen en klompschoenen.

Yves Saint-Laurent gaf in Parijs de mode van de jaren '70 aan. Veel dameskleden leek op dat van de

heren; blazers met plooirokken, broekpakken. Naaldhakken werden daar niet bij gedragen wel schoenen en laarzen met sleehakken en plateaüzolen.

De cowboy-laars was in en sportschoenen werden niet alleen meer gebruikt voor te sporten.

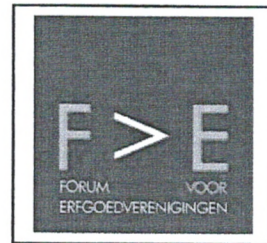
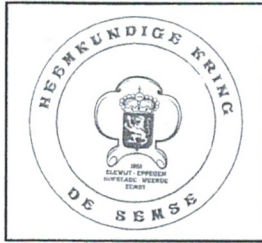
In de jaren '80 waren de Parijse modeontwerpers nog belangrijk. Door de komst van ontwerpers uit andere landen kwamen er nieuwe ideeën van hun eigen cultuur in omloop. Wij leven in een tijd waarin de mode twee keer

per jaar wisselt. Gelukkig is er zoveel variatie dat ieder zijn eigen mode kan kiezen.

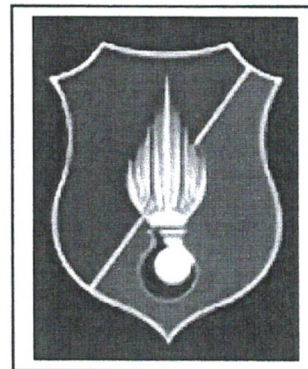
Schoen met Japanse envelop-sluiting, ontwerp Tokio Kumagai in zwart kalfsleer.

Schoenmakers zoals we die in de loop van de eeuwen zijn tegengekomen zijn verdwenen, de schoenherstellers bestaan nog en ze noemen zich meestal schoenmaker. Ze maken ook sleutels en slijpen scharen.

***Heemkring "de Semse" opende musea in het Erfgoedhuis
Schoolstraat 17 1980 Zemst***

***Het museum prehistorie ontstond rond de opgravingen die in Zemst gebeurde
in het "Bos van Aa" vooral voor blinden en slechtzienden.***

***In het museum van de "Rijkswacht" wordt de geschiedenis verhaald
en de kledij van de Rijkswacht in beeld gebracht.***

Bezoeken en rondleidingen zijn gratis en op afspraak.

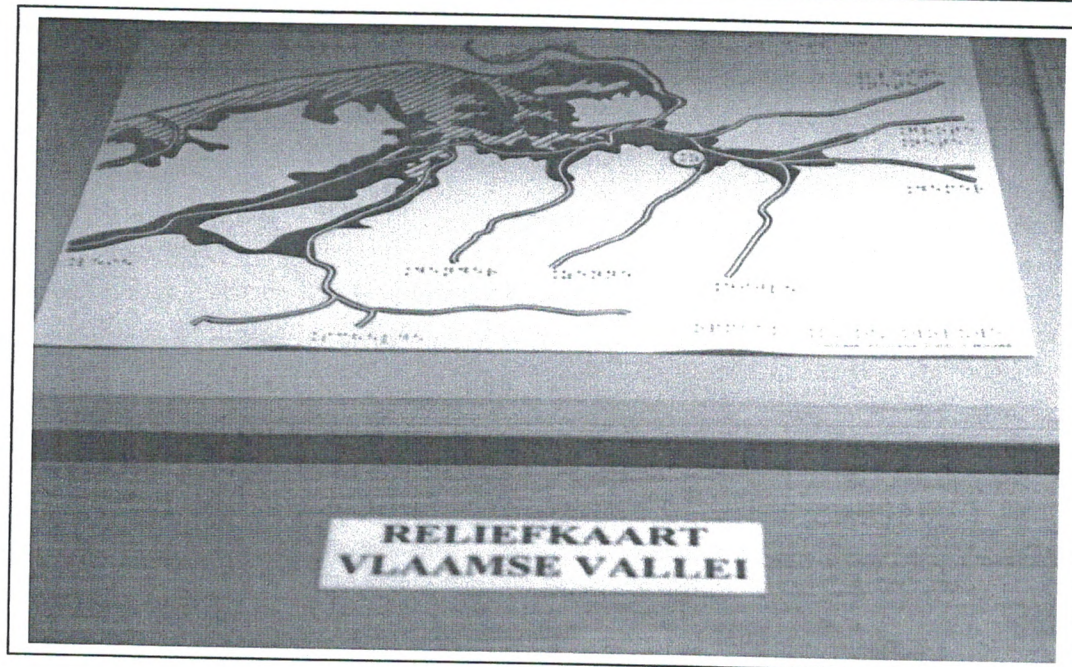
Zand erover.

Marc Spolspoel.

In tegenstelling tot wat de titel laat vermoeden gaan we het zand verwijderen om, zoals wij spoedig zullen merken, een schat aan fossiel materiaal op te graven.

Hoe ze daar terecht gekomen zijn? Dat, beste bezoeker, is een lang, maar vooral, een zeer oud verhaal.

Ongeveer een goede twee miljoen jaar geleden was er hier in Vlaanderen een oervallei, bij geologen en aardrijkskundigen gekend onder de naam: Vlaamse vallei.

Deze bestond uit een groot gebied doorsneden door talrijke stromen, rivieren en kleine waterlopen. De Leie, de Schelde, de Dender, Zenne en Dijle waren er de voornaamste van.

Wanneer er na elke winter een grote dooi intrad, de stromen en rivieren zwollen en grote massa's water het landschap overspoelden, voerden zij grote hoeveelheden materiaal mee, grote keien, verrotte boomstronken en ook kadavers van, in de winter gestorven dieren mee. Al dat puin en deze kadavers werden meegevoerd en bleef achter op plaatsen waar de stroming in kracht was afgenomen, uiteraard in de laagst gelegen gebieden.

Het "*Bos van Aa*" was een dergelijk gebied en dat verklaart waarom er zoveel fossiel materiaal gevonden is. Het was natuurlijk een proces van vele tienduizenden jaren, daarom ook was dit pakket verscheidene meter dik. Ongeveer zeven meter. Het werd ook nog eens bedolven onder dikke lagen löss of stuifzanden, deze werden aangevoerd door de winden.

Deze winden konden geen zware beenderen meevoeren en dat is ook de reden waarom er geen fossiel materiaal van kwartaire zoogdieren in gevonden zijn. De term kwartair vergt een woordje uitleg. Deze geologische periode werd vooral gekenmerkt door een opeenvolging van ijstijden, elk met zijn verschillende fauna en flora.

Voor het "*Bos van Aa*" zijn twee geologische perioden van belang. De eerste, en uiteraard het diepst gelegen, was de "*EEM*" tussen ijstijd, nu 125.000 jaar geleden. Het landschap met bijhorende bomen, planten en dieren was vergelijkbaar met onze parken en bossen nu.

Everzwijn, ree, edelhert, bever, bruine beer en vele andere soorten waren veelvuldig aanwezig.

De tweede was, voorlopig althans, de laatste ijstijd, namelijk de "*Weichsel*". Deze nam een aanvang, ongeveer, 110.000 jaar geleden en eindigde 10.000 jaar terug. Dit betekende voor de paleontologen, het einde van de prehistorie.

Alle materiaal jonger dan 10.000 jaar noemt men recent.

De dieren uit deze periode waren kenmerkend voor een zeer koud klimaat. De meest gekende zijn onder andere de mammoet, de wolharige neushoorn, het reuzenhert, het rendier en andere die aangepast waren aan dit onguur klimaat.

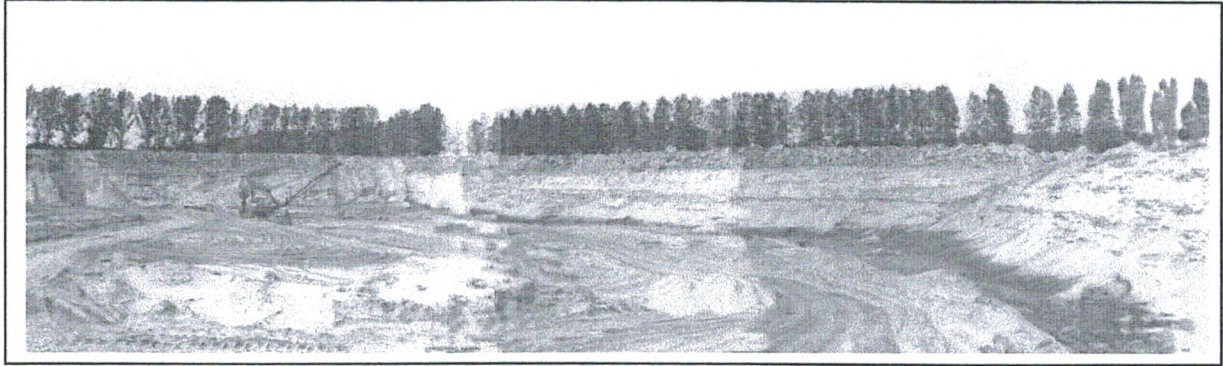
Het landschap was een toendra en steppengebied met lage struiken, grove grassen en geurige kruiden met hier en daar een berkenbos.

Het landijs hield halt in Nederland, ongeveer op de lijn Haarlem-Nijmegen. Zemst is dus nooit bedolven geweest onder de ijskappen.

Het Zemst van toen was klimatologisch en landschappelijk hetzelfde als "*het Siberië*" van vandaag.

Over deze materie gaat nu precies het museum.

Het Bos van Aa in Zemst is door velen gekkend, maar in werkelijkheid is er weinig over geweten. Het is dankzij de firma "*De Dijker*", die vanaf het einde van de jaren zeventig tot begin jaren negentig van vorige eeuw intensief aan zandwinning deed dat wij dit museum kunnen realiseren.

Maar, het is niet zomaar een museum, wij opteerden voor iets speciaals, iets unieks. Het museum is speciaal gericht op blinden en slechtzienden. Zij mogen alles aanraken, bevoelen, beruiken. Ze zullen, althans dat is onze betrachting, een beetje op ontdekkingstocht kunnen gaan in de prehistorie.

Alles, van de grote in- en uitgang, de hoogte van tafels en stoelen, de geleidbalken op de grond, de brailleteksten en teksten in groot schrift, de leesloupe met bijhorend televisie toestel, de maquettes, de kaart van de Vlaamse vallei in braille en de vitrinekasten met tentoongesteld materiaal, dat door de gids er zal uitgehaald worden, en andere aanpassingen in functie van de doelgroep.

Niettemin is de aankleding van het museum zodanig ingericht met kaarten, foto's en diorama's onder glas, dat ook voor de ziende het een lust voor het oog zal zijn.

Ziende bezoekers, indien ze dit wensen, zullen geblinddoekt kunnen gebruik maken van een witte stok om zich een moment te verplaatsen in de wereld van de visueel gehandicapten.

We opteerden voor verlichting met spots en dempbaar licht zodat alles een beetje in een mysterieuze sfeer komt te staan.

De Rijkswacht.

Billy Debacker.

De Belgische Rijkswacht was een politiekorps met algemene wettelijke bevoegdheid, en tegelijk een krijgsmacht onderdeel, (dit laatste tot op 18 juli 1991).

Zij was belast met opdrachten van gerechtelijke aard, handhaving van de openbare orde, bijstand bij rampen, onheil en de openbare rust.

Na de aanhechting in 1793 bij Frankrijk werd ze onder het Franse bewind opgericht door de inplanting van 200 brigades onder de benaming van "*Gendarmerie*".

Na de val van het keizerrijk "*Napoleon I*" kwam de Rijkswacht onder het Hollands bestuur. De organisatie en de werking bleven ongewijzigd, enkel de benaming veranderde van "*Gendarmerie naar Marechaussee*".

Na de Belgische revolutie van 1830 begint de voorlopige regering met de organisatie van de Belgische staat. De Rijkswacht blijft bestaan zoals voordien, enkel de naam werd veranderd in "*Gendarmerie Nationale*".

Vanaf 1863 wordt de opleiding van de rekruten georganiseerd in de "*Depot d' instruction*" te Tervuren. Op 25 september 1909 wordt het mobiel –en onderricht eskadron opgericht welke later zal uitgroeien tot de Koninklijke Rijkswachtschool te Elsene (Brussel).

Op 14 augustus 1914 breekt Wereld Oorlog I uit. De Gendarmerie trekt ten strijde met het leger en laat zich bij meerdere acties tegenover de invaller opmerken zoals: te kontich, Snaaskerke en vooral bij de slag te Edemolen waarbij vijf rijkswachters sneuvelden en er vijf als krijgsgevangene worden meegenomen. (Sindsdien was 5 oktober de dag van het korpsfeest).

Tijdens de vier oorlogsjaren moest de Rijkswacht instaan voor: de bewaking van het Koningshuis, de leden van de Generale Staf en de Belgische regering in "*Le Havre*" (Frankrijk). Tevens moesten ze de deserteurs opsporen, wat hen de naam van "*Pajotte pakkers*" opleverde.

Tussen Wereld Oorlog I en Wereld Oorlog II is het opmerkelijkste feit voor het korps dat de benaming veranderd van "*Gendarmerie*" naar het Nederlands "*Rijkswacht*" en dat die benaming op de gebouwen van de Brigades werd aangebracht (Wet van 19 december 1925).

Op 10 mei 1940 breekt Wereld Oorlog II uit. België capituleert en wordt bezet door de Duitsers. De Rijkswacht wordt ontzet uit haar militaire bevoegdheden doch moet op gerechtelijk gebied haar taak verder zetten, onder toezicht van de bezetter.

Na de bevrijding breekt er voor de Rijkswacht een moeilijke periode aan met onder andere:

- ❖ De "*koningskwestie*" in de jaren einde 1940 begin 1950;
- ❖ In juli 1953 vertrekken een 20tal leden naar Korea voor het provoostschap;

- ❖ De schoolstrijd in 1955;
- ❖ In 1960 de Eenheidswet;
- ❖ In 1961 de woelige tijden van de onafhankelijkheid van Kongo;
- ❖ De Vlaamse marchen op Brussel in 1963;
- ❖ 1965 Mijnstakingen in Wallonië;
- ❖ 1967 Leuven Vlaams;
- ❖ 1970 mijnstakingen in Limburg.

De naoorlogse jaren zijn kenmerkend voor de evolutie op gebied van de steeds verdere uitbouw van het korps bij middel van:

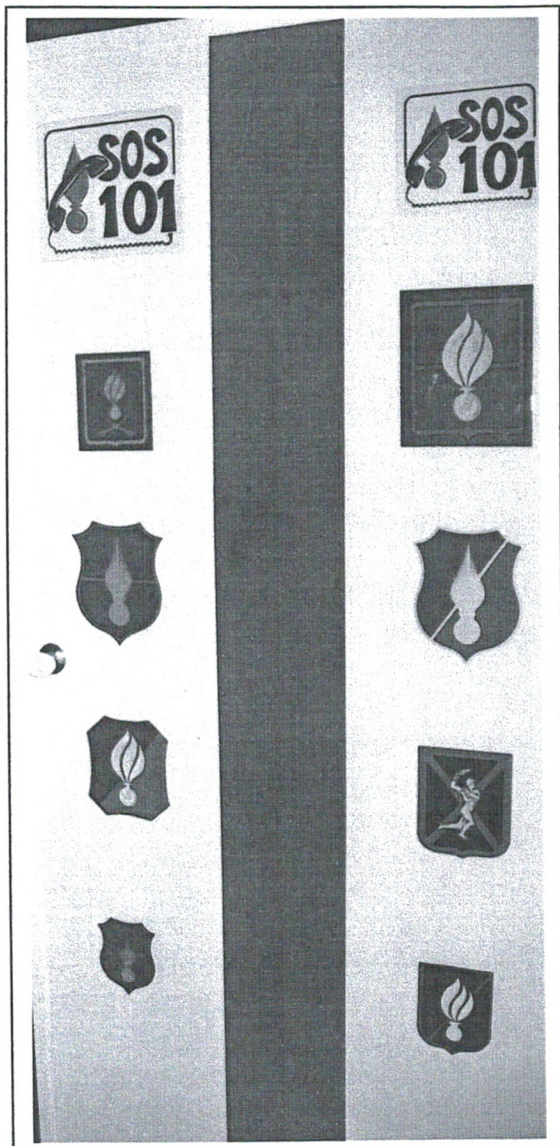
- Betere organisatie van de brigaden (minder brigaden doch meer personeel);
- Oprichting van speciale eenheden (B.O.B. in 1946, C.B.O. in 1968, uitbreiding van de B.W.P. in 1972, oprichting van de Groep Diane in 1973);
- Uitbreiding en verbetering van materiaal (voertuigen, helikopters, radiomateriaal, foto's, computers, aangepaste kledij voor allerlei diensten.

Dit alles teneinde de evolutie te volgen van de steeds vernieuwende levenswijze van de te beschermen maatschappij, dit steeds 7 dagen op 7, 24 uur op 24.

Na de afschaffing van de Rijkswacht op 31 december 2000 door de Politievordering, gingen de meeste Rijkswachters van de Brigaden over naar de lokale politie en de leden van de B.O.B. (bewaking –en opsporing brigade), de speciale diensten (luchtsteun, wegenpolitie, algemene reserve, logistieke eenheden en de Generale Staf) over naar de Federale Politie.

Of de afschaffing van het keurkorps van de Rijkswacht een verbetering of verslechtering is voor de bevolking zal de geschiedenis uitwijzen.

Wat ontegensprekelijk gezegd kan worden van de Rijkswacht, is het feit dat ze haar taak vervuld heeft in alle sereniteit, onafhankelijkheid en onpartijdigheid.

Ze heeft er steeds over gewaakt dat iedere burger de hem toegekende rechten vrij kon uitoefenen, dit in harmonische samenwerking met de gevestigde instellingen.

Tijdens het optreden bij de opening van de musea "Bos van Aa" en "Rijkswacht" gaven leden van de toneelgroep "t Groeit" een staaltje van hun kunnen.

In een dorpsstaminee, bij een partijtje kaartspel vertelden ze anekdotes over de gardechampetter die steeds een zonnebril droeg, waarmee zo beweerde hij, door de kleding van de mensen kon kijken. Ze spraken over de fietsplaten, de hondenplaatjes, de koeienooringen, het slachten van varkens, omdat men voor al deze zaken bij de champetter moest zijn.

De gendarmes echter schreven boetes, zo kreeg Gust de loodgieter een boete omdat zijn achterlicht niet brandde, hij ging de herstelling van zijn auto laten controleren en in de Gendarmerie te Hofstade daar kreeg hij een tweede boete omdat hij op de Tervuursesteenweg in overtreding stond.

De koster in de Schoolstraat vertelde praatjes aan de jongens die langskwamen om naar 't school te gaan. Zo vertelde hij dat hij "viskes" kon zaaien. Hij zette de kopjes van "sprojkes" op zijn zaaibed zodat hij de jeugd kon overtuigen van zijn kunnen.

Na een bezoek aan de Efteling kwam slager Van Hemelrijck op het idee zijn witte duiven te schilderen. De gekleurde duiven vlogen rond in Laar en de fanfare die op uitstap was vergaten van 't verschieten op hun instrumenten te blazen. De slager vertelde aan wie het horen wilde dat hij zijn gekleurde duiven voederde met geraspte wortelen.

In het "Bos van Aa" stonden vroeger 21 boerderijen, de eigenaars waren van adel, ze woonden te Parijs, de graven Raoul en Guillaume de la Roche Aymon.

In het stamineeke aan de overkant van de vaart kwam de rentmeester jaarlijks het huurgeld ophalen. Met het pont vaarde de boeren naar de overkant en dat ze bleven plakken spreekt voor zich, ze hadden even tijd om hun verhalen te vertellen. Op een dag kwam er een einde aan hun samenkomsten, ze werden onteigend voor de aanleg van een verbindingsweg met de A 12. Toen bleek dat dit niet doorging kwam De Dijcker voor ontginning.

Tegelijk met het zand haalden ze nog allerlei naar boven o.a. beenderen van mammoeten, wolharige neushoorns, reuzen herten en dat staat nu allemaal in het museum van "*Bos van Aa*"

Die onteigeningen waren dan toch niet helemaal nutteloos! Hoewel het niet plezant is om dat te moeten meemaken! Noldus Moens was een van de boeren die dit met veel moeite kon aanvaarden. Hij verhuisde naar de wijk in Zemst en iedere morgen ging hij een wandeling maken.

Louis De Ridder deed soms een babbel met hem en schreef er een liedje over.

Het levenslied van Noldus Moens.

Een boerke van de oude slag
Die wist niet wat ie zag, wat ie zag.
Hij droomde van heksen en toverij
En haalde de geburen erbij.
Het vee dat trommelde op het alaam
En die zongen allemaal tesaam;

Twist en twist en twisten maar, we twisten allemaal!

De koeien hun melk die werd zuur
Van deze moderne kuur.
Het paard danste er voorbij
En kwam al terug van de wei.
De varkens twisten in de stal
Zij vonden hun hokjes veel te smal.

Twist en twist en twisten maar, we twisten allemaal!

De muizen dansten poort aan poot,
Ja boven in de dakgoot.
De eenden waggelden met hun pak,
dat deden z' op hun gemak.
De kiekens krolde van plezier
En die keken naar een twistende pier.

Twist en twist en twisten maar, we twisten allemaal!

Noldus keek naar zijne trouwe hond
Maar deze danste ook al in het rond
En vóór het deurke op de mat
Daar danste de kat.
Een kikker vond pret in dat gejoel
En sprong in de keuken van stoel tot stoel.

Twist en twist en twisten maar, we twisten allemaal!

De man riep op zijn lieve vrouw
Maar vrouwke, vrouwke, kom toch gauw
En zet de meubels aan de kant
Want de twist is in het land.
De geburen die dansten dagen door
En ze zongen daarbij mee in koor.

Twist en twist en twisten maar, we twisten allemaal!

De man werd wakker met plezier
De kamerdeur stond op een kier.
Hij zag daar vuilbakken staan,
Zijn droom begon te vergaan.
Die groene weide hier alom
Was volgegoten met beton.

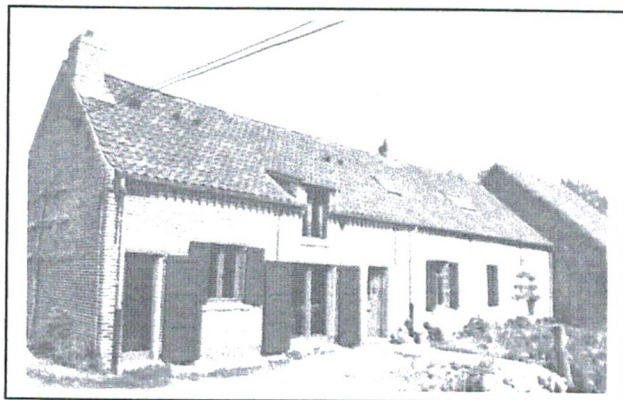
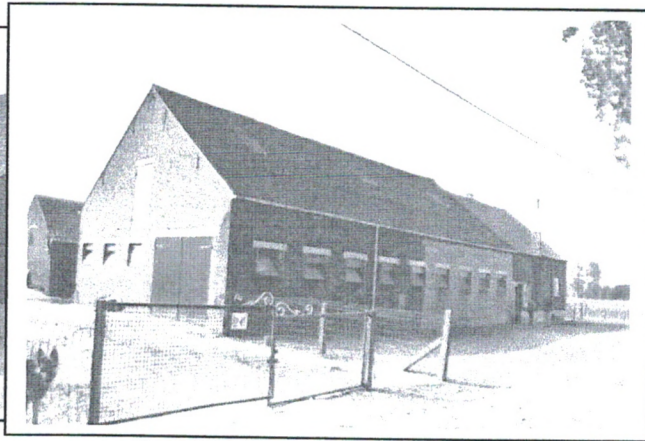
Triest, triest, triestig maar, ja triestig allemaal.

Gewroet en gewerkt op deze grond
Hun broek versleten tot op hun kont,
De mens zet me nu opzij, de auto's snorren voorbij.
De boer en de boerin die zitten daar
Hetgeen ik vertel, dat is heus waar.

Triest, triest, triestig maar zitten zij daar nu bij elkaar.

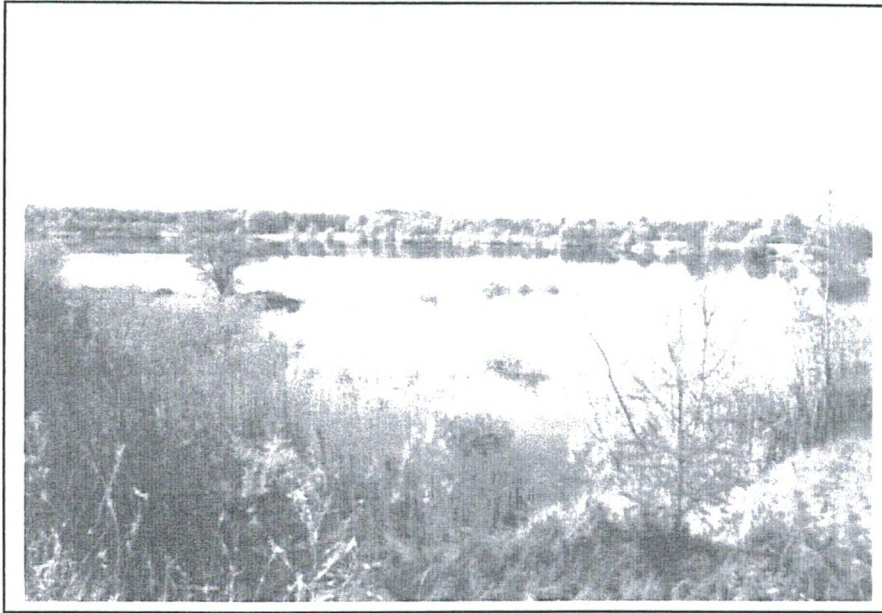
Bos van Aa 19

Bos van Aa 1

Bos van Aa.

Marc Spolspoel

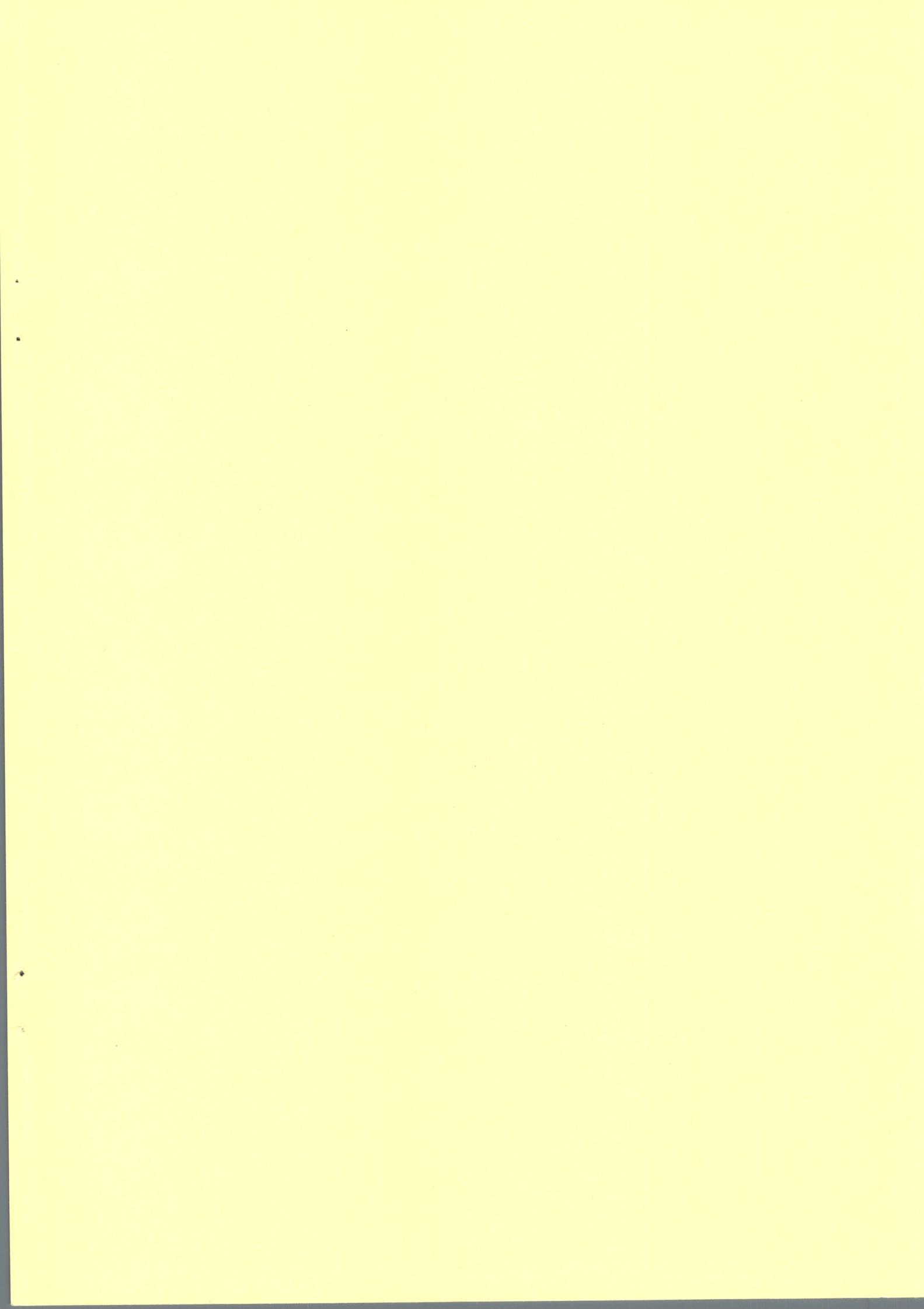
Dat de grote wonden in het landschap, ontstaan door de vele uit –en afgravingen in zand en steengroeven, zichzelf herstellen, werd duidelijk bewezen door de vele prachtige waterpartijen die ontstaan wanneer alle economische activiteit verstomt.

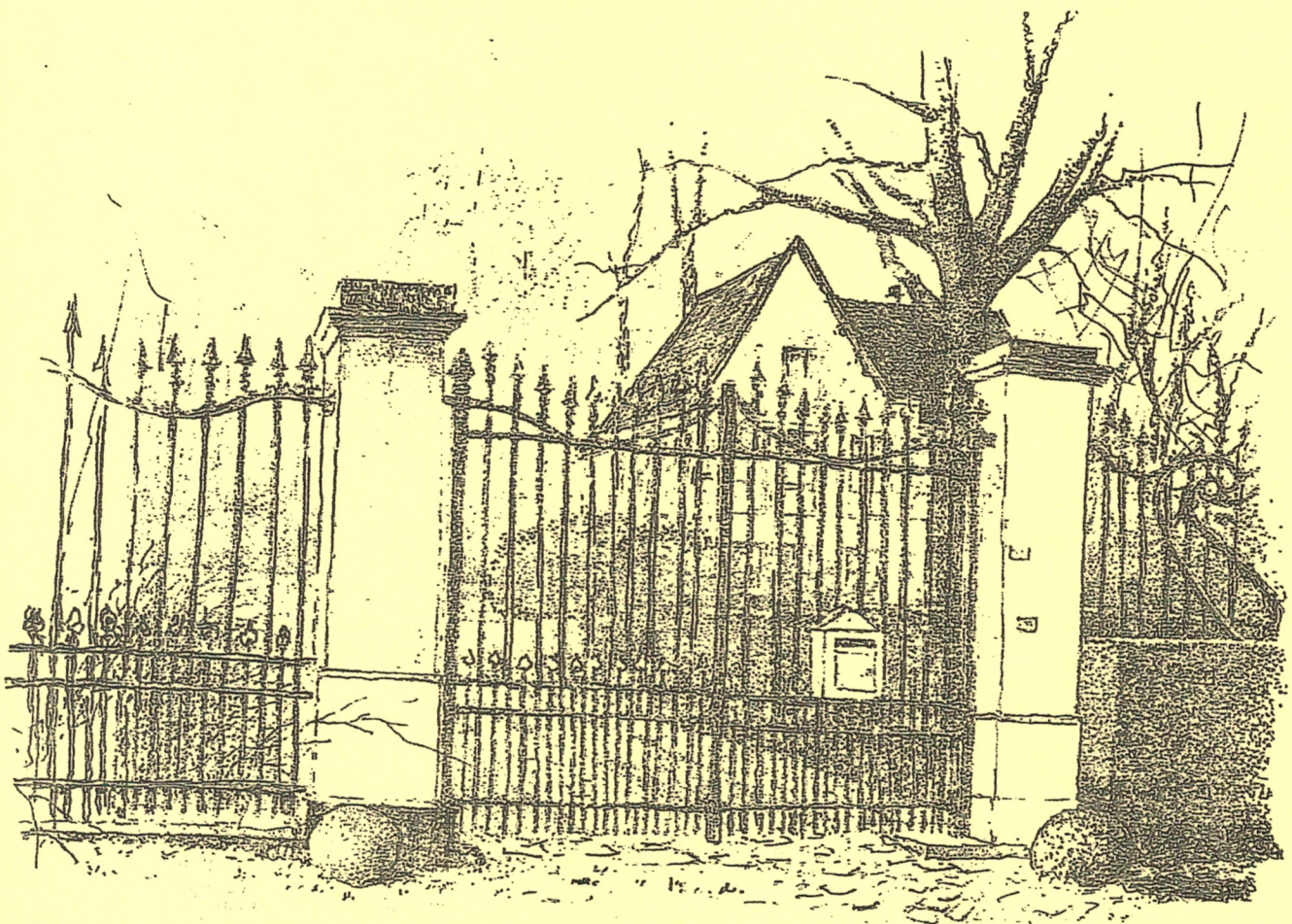
Dit is in het Bos van Aa niet anders. De vroegere zandputten hebben zich langzaam gevuld met water en hebben zo geleid tot talloze vijvers en moerassen, elk met een enorme rijkdom en verscheidenheid aan de vele, en soms zeldzame planten en dieren.

De wilde en de slobbeend zwemmen er rustig tussen de waterlelie, het drijvend fonteinkruid en de gele plomp. Langs de randen, in de rietkragen, staat de blauwe reiger roerloos te turen naar het wateroppervlak.

Eveneens van de partij zijn: de rietzanger, de karekiet en het ijsvogeltje. Langs de randen van de moeraspartijen scharrelen de meerkoeten, waterhoentjes, scholeksters en futen hun kostje bij elkaar. En in het kleine kroes, dat het wateroppervlak soms in een prachtig groen tapijt verandert, steken de groene en bruine kikker hun kop boven.

**Illustraties: Voorpagina: Verdwenen Kattenhuis/Eppegem
Veldkapel "De Don" /Zemst
Kerk/Zemst
Rubenskasteel/Elwijt
Weerdemolen/Weerde
Achterflap: Kasteel "Van den Nieuwenhuysse"/Hofstade**